

Так, тато змінився, але його «моральний стержень» залишився таким же, бо не зміг жити мирним життям, коли на Сході гинуть його побратими. Повернувшись туди до повної перемоги.

Інколи бувають моменти, коли тата особливо не вистачає. Такі скрутні моменти, коли тільки він може тебе підтримати. Навіть телефонні відеорозмови по вайберау не в змозі замінити ніжних татусевих обіймів.

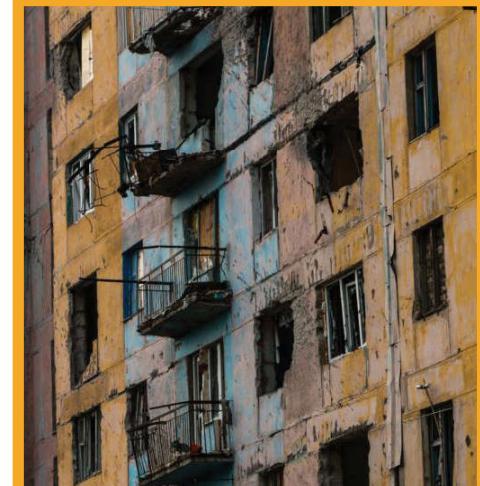
Настанок, хочу побажати всім мирного неба над головою, щоб кожна родина міцно витримала цей виклик долі, і все буде добре! Слава Україні! Героям Слава!

Чому окремі сім'ї вирішили
залишитися?

Як населення зустріло зміни
останніх років?

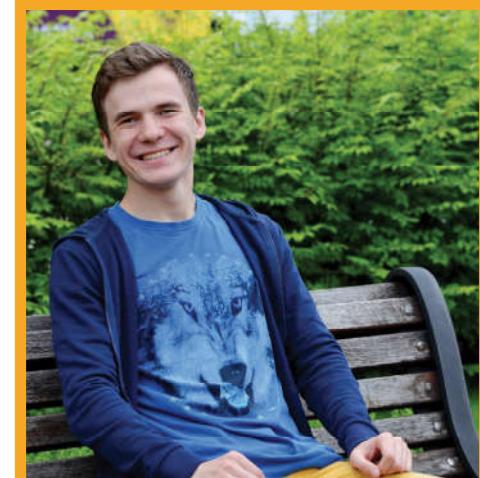
Чи знаходяться
після мінні поля?

Розділ 5. На межі цивілізацій: життя на лінії зіткнення

Як ЗМІ висвітлюють
події на фронті?

Яким є ставлення жителів
до протиборчих сторін?

Вечір, коли я вперше побачила, як стріляє «Град»...

Севрюкова Олександра
м. Бахмут (Донецька область)

Можна вічно говорити на деякі теми, які ніколи не набриднуть. Політика, особисте життя, невдоволення владою, скарги. Ми можемо постійно жалітися одне одному на те, які усі погані навколо нас, та як вони завжди заважають, але є й нова тема, яка відноситься до таких «вічнозелених» – війна. Скільки шоу, інтерв'ю, відео, фото, репортажів, розповідей, програм, пропозицій. Скільки усього спалахнуло в одну мить! Так багато і зайвого, і пафосного, і непотрібного. Від тебе ж вимагають лише одного – розкажи. Поговори з кимось про це, звинувати. В тебе ніби наліпка на лобі: «переселенець». Тебе і люблять, і ненавидять, і жаліють, і сварять, та при цьому можуть бути навіть не знайомі з тобою. Та хіба завжди було так?

Останнім часом я часто згадую мирний період. Я ходила до школи, а точніше, щоранку їздила до неї потягом, і ним же поверталася додому. Для мене місто закінчувалося десь за територіями музичної та загальної школи, інколи – лікарні. Я жила тоді вдома, з батьками. Щонеділі ми їздили до моєї бабусі, щоб допомогти їй. Приїжджав мій дядько, я гуляла з друзями. По суботах ми їздили до Горлівки, інколи по справах – до Донецька. Я із захопленням дивилася на Донбас-Арену. Мріяла про те, як житиму та навчатимусь там, як привозитиму батькам подарунки, як вони будуть мене навідувати. У 2013 році ми почали робити ремонт у будинку, до якого мріяли переїхати: він був поруч з будинком моєї подруги. Все було настільки спокійно, що я навіть у страшному сні не уявляла, що може статися зовсім скоро.

Я часто дивилася фільми про війну з моїм батьком. Я боялася, та він заспокоював, що я ніколи не побачу цього у своєму житті. Пам'ятаю той ранок, коли сполучення приміських поїздів до Слов'янська скасували «через політичні обставини у країні». За кілька днів після цього я почула вибухи десь близько, коли прокинулася вдома зовсім одна. В мене вже були канікули, мати у місті, батько – на роботі, а мої вікна дрижать. Я просто обхопила ковдру та намагалася додзвонитися комусь, але зв'язку не було. Таким був початок найгіршого літа у моєму житті.

Ті постріли були десь поруч і вдень, і вночі. І де вони? Звідки? Куди? Як скоро вони влучать по нас? Нікуди їхати, нікуди втекти від цього. У Горлівці й Артемівську все зовсім погано. Боротьба за владу чи постріли у центрі міста. Тут хоч батьки поруч, хай навіть не відпускають гуляти. І

знову ці постріли, перевезення важкої техніки. Тепер без документів не можна виходити на вулицю, бо хто знає, що може трапитись.

Одного разу мене, все ж, відпустили гуляти. То був вечір, коли я вперше побачила, як стріляє «Град». Я встигла дістатися додому, та зовсім скоро на «Град» прийшла відповідь. З тих пір батьки почали складати усі речі до підвала. Ми з братом навіть сперечалися, хто з батьків краще підготувався. Вони спускали ковдру, ліхтарі, консерви, лопату та відра, відкривали підваль на ніч, тримали біля дверей «тревожну сумку» з медикаментами та цінними паперами. Пізніше, у школі в кожному класі стоятиме така сумка.

Щоночі. Ті постріли громіли щоночі. Я у чотирнадцять відрізняла зброю на слух. Після «Точки-У» у небі залишався гарний білий слід, який нагадував слід від комети. Через сліди від танків по дорозі було важко їздити на велосипеді, тому більшість дороги доводилося проходити пішки. Я пам'ятаю, як уперше побачила винищувачі. Вони літали дуже високо, однак, від галасу їхніх моторів кидало в піт. Ті залпи сліпили очі, і я боялася, що у будь-яку мить вони впадуть на нас. Ми гуляли, коли побачили їх. Зв'язок пропав, а я була далеко від дому. Ми з друзями втікали якомога далі, хоча, звісно, якби ці залпи були у нашій, ми б не встигли.

Тоді лише я зрозуміла таке поняття, як «сіра зона». Та територія, яка у будь-яку мить може опинитися по інший бік кордону. Це відрізок землі, на який падають ті снаряди, які не долітають до супротивника. Тут немає влади, тут немає допомоги. Тут навіть не знаєш, якому Богу молитися.

Ранок, ніжне літнє сонце. Ми з батьками пили м'ятний чай на вулиці, а по небу були нові спалахи, то в одну сторону, то в іншу. А за тими спалахами спів птахів, цвірінчання комах у траві, шум дерев. До війни швидко звикаєш, коли інакше не можна.

Скорі йти до школи, але як потрапити до міста? Почали ходити автобуси, і я переїхала до моєї бабусі, яка живе в Артемівську. Лише на вихідних я їздила додому. Як багато переселенців у класах, як багато друзів та вчителів поїхало! У місті були свої жахи, а мене всі розпитували про мое самопочуття. Мене нудило від цих питань, я ненавиділа їх усіх за їхне несправжнє співчуття. У них чутки, розмови, зацікавленість – мене ніби током б'є, коли я чую якийсь гуркіт. Я боялася різких звуків, здригалася від різкого тріскання дверима, а всі дивувалися.

Тієї осені дитячий автобус не пропустили на блокпосту через те, що, за підозрами, у селищі мав початися бій. Години дві ми тоді стояли серед степу та не знали, чого очікувати. Страшно їхати додому, страшно стояти на дорозі, а повернатися нікуди. Тоді усі з селища, хто мав автомобілі, чиїх дітей навіть не було у цьому автобусі, приїхали забрати їх додому. Після цього автобус все одно ходив, дітей возили й далі, усе було тихо. Та

якщо не спати вночі, ще можна було почути, як десь далеко лунають постріли, які нагадують про війну.

Так ішов час. Бой, постріли десь поруч, а я ходжу до школи. У нас тоді забрали ряди парт від вікна, відчинили підваль та проводили тренувальні евакуації. Ми мусили носити бейджі з нашими іменами та прізвищами, контактами батьків та групою крові. Звісно, усі лякалися та не робили цього, та страшно уявили ситуацію, у якій ці дані могли б знадобитися.

Потім зима, а постріли все не стихають. У новорічну ніч у всіх було одне бажання, яке тихо промайнуло під канонаду за вікном. І вже ніхто не дивувався, ніхто не намагався з'ясувати, звідки ці звуки. Не в нас, та й годі. Як буде ближче – почнемо тікати.

У кінці того ж місяця я приїхала додому на вихідні. Лише я вийшла з потяту, почався обстріл. З усіх боків – вибухи, люди у паніці побігли по домівках. Ми з батьками дійшли додому, аж коли ті вибухи стали ще голоснішими та близчими. Наші телефони розривало від дзвінків родичів, потім зник зв'язок. У тому обстрілі загинув мій дядько, а з ним – ще три чоловіки. Було пошкоджено домівку, у якій батьки робили ремонт. Було розбито сусідні будинки і знову пошкоджено залиничну колію. У той час йшов один евакуаційний потяг не за розкладом, який їхав не з електрики, а за допомогою тяговика. Тоді більша частина села, яка навіть не мала родичів у місті, втекла. Хтось до Артемівська, а хтось – з пересадкою до Харкова, дехто – взагалі до Росії.

Я дивно для мене проходили ті руйнівні дні! Звикнувши до цього, я відчувала себе старшою років на десять, а то й більше. Було тихо, а іноді починалися бої. Я ходила до школи, а інколи з останніх уроків відпускали. Ніби усе як і було раніше, але раптом все стало дуже сірим, чужим. Усі стали не тими, ким були ще вчора. Це вже не те місто, і люди не ті, ніби обтягнуті сірою плівкою. Ніби знають, що будь-яка мить може стати останньою.

Та на цьому все не закінчилося. І далі йде війна, і далі лунають постріли. Я, врешті-решт, можу бачити справжніх друзів, а можу – просто приятелів. Усе ніби перевернулося догори ногами. Я більше не буваю вдома, а коли приїжджаю на свята, то знову чую це страшне ехо, яке нагадує про минуле. Я бачу ті порожні вулиці, на яких раніше жили мої друзі. Бачу ті розбиті домівки, а в них – і мое дитинство.

Хто б сказав мені тоді, що так буде. Я клянуся, я б щоранку вставала і дякувала за те, що я жива, що я вдома. Що я маю майбутнє, що я така ж людина, як і усі. Що мої спогади не замкнені навіки у моєму серці. Я дякувала б за те, що я жива. Чому я не робила цього раніше? Тепер я вже й не вірю, що мирне життя колись було. Я лише хочу вірити у те, що воно коли-небудь настане.

Життя під подихом Смерті

Босий Вадим
с. Зайцеве (Донецька область)

Три роки тому все починалося якось не дуже зрозуміло, навіть несерйозно: якісні чоловіки в камуфляжі «пролітають» повз наше село на автомобілях, сусіди багато дискутують, але толком ніхто нічого не знає і не розуміє. Згодом ці люди в камуфляжі починають захоплювати адміністративні будівлі, змушують знімати українську символіку, намагаються споруджувати якісь блокпости. І тоді серед людей починає зростати напруга. Але ніхто не міг передбачити, що буде війна. Ніколи до цього я не думав, що мені доведеться жити у подібні часи. Дивлячись по телевізору, як воюють в інших країнах, я й уявити не міг, що подібний конфлікт прийде в Україну, в мій рідний Донецький край.

Початок літа 2014 року. Бахмут (тогочасний Артемівськ) намагаються взяти під свій контроль сепаратисти. Самих окупантів я не бачив. Казали, що вони засіли в будівлі прокуратури. По місцевому телебаченню зникають українські новини, і з'являється пропаганда про відокремлення Донбасу від «фашистської» України. З державних телеканалів ми дізнаємося про початок воєнних дій у Слов'янську, а згодом вже й поблизу Артемівська почули перші вибухи.

Найбільше мені запам'яталося 16 червня 2014 року, коли під вечір в бік окупованої Гольми (поблизу Горлівки) пролетіло два українські винищувачі Су-25. Я на велосипеді тільки виїхав з двору, як почув «шурхіт» ракет, які були випущені по літаках. Один з винищувачів встиг випустити теплові пастки, але було вже запізно – літак огорнуло димом. Було видно, як катапультувався пілот. Це виглядало як у кіно, але було набагато страшніше, бо відбувалося насправді. Інший літак не зміг сам виконати завдання, і повернув назад. А десь через півгодини прилетів бомбардувальник і почав скидати на ворога бомби.

І ось, на щастя, Артемівськ звільнено. Літаки більше не літали, але з'явилася нова загроза – важка артилерія. Довго наше село Зайцеве було мирним, спокійним, ми були в так званій «сірій зоні». Але й «сіра зона» не застрахована від обстрілів. Взимку 2014-2015 років біля нашого села часто розривалися снаряди з боку Горлівки. Одного разу наш шкільний автобус раніше відправили додому, бо був дуже щільний обстріл. Я чув вибухи десь вдалині. Але як тільки відійшов від зупинки, за спиною почув свист 82-мм міни, яка впала зовсім близько. Було дуже страшно. Останній обстріл нашого села був навесні 2017 року. На щастя, всі мешканці залишилися живими, хоча й було пошкоджено декілька будинків.

Як не було лячно, але думки про переїзд проскакували лише декілька разів, і то, коли проходили чутки про великий наступ терористів у нашо-

му напрямку. Але до всього швидко звикаєш, і вже такі чутки не лякають, і артилерійські обстріли не здаються страшними. Вибухи були мені замість колискової. Моя сім'я вирішила залишитися. Ми не знали, чи будемо потрібні комусь на новому місці.

Хоча ми і звикли до вибухів, але інколи стає лячно. Страшно, коли сестра, якій лише 4 роки, вже чітко розрізняє «Град» і артилерію. Я ж можу визначити на слух калібр артилерії, з якої ведеться вогонь. Засинаєш і прокидаєшся під канонаду пострілів, вибухів, кулеметних черг. Тільки під ранок постріли припиняються.

«Найцікавіше» починається вночі, коли величезна кількість беспілотників пролітає над моїм домом. Звісно, їх намагаються збити. Трасерна стрічка з 23 мм зенітки – ще те видовище. Вони мають вигляд паралельних червоних смуг, а далі, залежно від типу боєприпасів, смуга або обривається, або продовжується вибухом, схожим на фейерверк. Зараз стало спокійніше, завдяки «аграрному перемир'ю», але скоро воно закінчиться.

Іншою загрозою є мінні поля. Минулого року постраждав мій тато – під час обробки поля його трактор наїхав на міну. І такі випадки не поодинокі на навколошніх полях. За минулий рік таких було біля семи. Станом на сьогодні, в нашему районі проводиться розмінування. Але небезпека, все ж, залишається, бо невідомо, скільки ще їх, нерозірваних снарядів.

Лінія розмежування цікава тим, що ти живеш поміж двох світів. Пощастило, що мій населений пункт близчий до України. Не так давно між моїм селом і містом Бахмут, від якого ми залежимо, стояла митниця під назвою «Зайцеве». Кожного дня мені доводилося проїжджати через кордон. У Бахмуті ціни підскочили майже вдвічі, така доля не оминула й нас.

Жителі мирних регіонів можуть тільки з новин знати, як живемо ми. Репортери телеканалів, на мою думку, є героями – вони їздять на передову, ризикуючи життям, щоб якомога правдивіше висвітлити ситуацію на лінії зіткнення.

Але від них не відстають і журналісти ворожої сторони. В умовах інформаційної війни, людині важко відрізнити істину від пропаганди. Тому і є люди, які погано ставляться до своєї країни. Коли живеш під обстрілами, не знаєш, кому вірити.

Сумно, що тільки в таких умовах людина починає по-справжньому цінувати життя. Навіть мрії стають простішими. Ми всього лише хочемо мирного неба над головою.

Велике лихо, коли гинуть люди. Страшне зло, коли діти в ХХІ столітті не можуть спокійно навчатися. Та що там навчатися – спокійно жити! Дуже хочеться миру, дуже хочеться, щоб, як і раніше, в нашему небі залишали свої сліди лише цивільні літаки.

На роздоріжжі

Калашник Марія-Маріка

Коли я була дитиною, я мала все: рідних людей, друзів, дім, іграшки та інше. У мене тоді були свої цінності – іграшка краща, ніж у когось, солдоці, одяг. Я не розуміла, яке значення може мати слово «Дім». Хтось може й досі цього не розуміє. Та я зрозуміла, але на жаль, після того, як мое життя розділилося на «До» та «Після».

Я пам'ятаю день, коли це сталося. 9 липня 2014 року – саме тоді все змінилося. Можливо, назавжди. До цього все, що відбувалося останні два місяці, я не сприймала всерйоз. Можливо, тому, що мені було десять з половиною років, або тому, що ніхто не міг цього навіть уявити.

Все почалося з того, що у травні я перестала ходити на тренування, потім не пішла на Останній дзвоник і випускний у молодшій школі. Згодом – речі біля підвальну, бахкання та якісь незнайомі мені слова: «референдум», «бандерівець», «блокпост», «ДНР», «бойовики».

Десь за два дні перед тим, як їхати, батьки сказали мені, що ми поїдемо до бабусі Клави та дідуся Толі всього на два-три тижні, не більше. Я, мабуть, відчувала – не хотіла їхати. Навіть написала іншим дідусям Толі та бабусі Галі, що буду дуже сумувати за ними. Раніше я так ніколи не робила...

І ось ми поїхали. День від'їзду був похмурий, йшов дощ.

Перші три-чотири тижні все було добре. Але потім я майже щодня плакала та питала: «Коли ми повернемося додому? Ну, коли? Я дуже сумую за бабусю Галею та дідусям Толею, і за домом також!».

Саме тоді я зрозуміла значення слова «дім». Дім – це не просто приміщення, де ти спиш, іси, робиш уроки. Ні, дім – це місце, куди ти будеш повертатися та розуміти: це все мое, я буду тут завтра, через місяць, через рік, це місце, де у мене багато гарних спогадів. Вдома ж і стіни допомагають!

Першого вересня я пішла в нову школу. Дізналася, що таке бути но-венькою. Мій словниковий запас поповнився новими словами: «переселенець», «гуманітарна допомога», «зона АТО». Нам довелося почати нове життя. Поступово, наскільки це можливо, життя почало приходити до ладу. Ну, як до ладу? Все почалося з мене: у мене з'явилися нові друзі, хоча я сумувала за тими, що залишилися вдома, знову заглибилась у навчання, знову почала читати книжки, слухала улюблени пісні. Але все було зовсім по-іншому. Не ті вчителі, не ті знайомі, не та школа, не ті магазини, не ті вулиці, не те місто.

Потім, через деякий час, батьки знайшли нову роботу.

Перший рік ми вважали, що зможемо повернутися додому найближчим часом (через місяць або два). Протягом другого року ми сподівалися,

що зможемо повернутися та відтворити своє минуле життя. Протягом третього року ми все ще вірили, що повернемося. Зараз йде четвертий рік, і ми мріємо й сподіваємося, що колись (десь через три-чотири роки) ми повернемося додому.

Наше минуле життя не можна порівнювати з теперішнім. Адже тоді ми мали все, зараз – майже нічого. Так, я живу, навчаюся, відпочиваю й навіть радію. Але я дуже сумую. За бабусю Галею та дідусям Толею, за друзями, за вчителями, за школою й за містом. Настільки, що на очі навертаються слози від однієї згадки про Дім.

Мабуть, ми всі є патріотами нашої країни, але чи важко бути ними в такий час, як тепер? Я вважаю, що важко. Адже треба відрізнати правду від вигадок. Відфільтрувати все, що було почуто на вулиці, у магазині, у школі, на роботі або тренуванні. Зараз такий час, що можна іноді почути від людини думку, яка буде кардинально відрізнятися від твоєї.

На жаль, деякі люди ставляться до переселенців як до людей, яким не місце у громаді, або як до злочинців. Вони не розуміють! Вони не можуть зrozуміти, як це: жити у чужому місті, де у тебе немає знайомих, як починати нове життя майже з нуля. Вони не можуть чи не хочуть зрозуміти, що наше місто окуповане, що ми дуже прагнемо повернутися додому. Але зробити цього не можемо. Невже вони не розуміють, що це не наш вибір?! Нас змусили обставини!

Так, впливати на людей можуть ЗМІ. Іноді людина не вміє мислити самостійно. Вона просто бездумно вірить кожному слову, яке почула в Інтернеті або по телебаченню. Вона не може відрізнати правду від брехні, факти від міфів.

Є, звісно, і такі люди, які не вішають ярликів на переселенців. З ними ми спілкуємося, проводимо разом час, ділимось секретами. Таких людей треба цінувати. І навіть подякувати долі за знайомство.

З початку конфлікту у мене є моїх близьких змінилися мрії. Вони стали лише більш нездійсненими. Якщо раніше ми мріяли поїхати відпочивати, зробити ремонт, отримати щось у подарунок, то зараз ми прагнемо повернутися у своє рідне місто. Ще ми мріємо, щоб розмовляти українською мовою було для нас безпечно. Ми мріємо, щоб можна було ходити у вишиванці, не боячись нікого. Ми мріємо, щоб можна було жити, як раніше. Ніби нічого цього не сталося. Ніби не було чотирьох років, які змінили все наше життя.

Іноді я чую таке питання: «Чому ви поїхали звідти? Там же все майже так само, як і тут!».

Hi, не так само. Ми поїхали тому, що терпіти не можемо символіку загарбників. Тому що не розуміємо, навіщо комусь було потрібно руйнувати життя сотень тисяч людей. Ми поїхали тому, що ми є громадянами України. Бо ми – Українці! І ми пишаемося цим!

Краматорськ у вогні

Ушакова Валерія
м. Краматорськ (Донецька область)

Ще коли у Києві почався Майдан, коли мирні студенти вийшли на мітинг, я вважала, що це просто тимчасове невдоволення, що все незабаром закінчиться. Але коли вночі поліція з гумовими кийками почала розганяти людей, стало зрозуміло, що це затягнеться надовго. Ось минуло вже декілька днів, з'явилася інформація про перші жертви. Дивлячись новини з батьками, я бачила все більше і більше смертей. Згодом я припинила дивитись телевізор, бо мені було лячно бачити всю ту кров і насилля. Та коли я йшла по вулиці, гуляла з друзями, сиділа за сімейним столом, я завжди чула розмови про події Майдану. Іноді я плакала, бо мені було шкода протестувальників. Іноді лякалася, бо все це може прийти і до мене додому, у мое маленьке, затишне містечко, та зруйнувати все вщент.

Трохи згодом зрозуміла, що не дарма боялася. Декілька місяців по тому я пішла гуляти з подругою, та під час прогулянки подзвонила її матій прокричала в слухавку: «Доню, біжи додому, у місто заїхали танки та купа техніки! Біжи якнайшвидше!», – ми побігли зі всіх ніг, плачуши від страху. Вдома мене зустріла моя бабуся, я її швидко все розповіла та здивувалася її спокою. Я пам'ятаю її слова: «Спокійно, дитинко, якщо людині судилося померти від кулі, то вона її знайде, як би людина не ховалась».

Після того, як місто обстріляли вперше, мене забрали в інше місто, а батьки залишилися на лінії вогню. Кожного разу, коли дзвонила їм, я благала Бога, щоб вони взяли слухавку. А коли батьки довго не відповідали, то з моїх очей починали текти слози. Я знала, що мої рідні зібрались у підвальні – боялись, що вночі обстрілюватимуть. І ось одного дня моя родина вирішила заночувати прямо у напівзруйнованому будинку. Близько першої години пробахкали постріли. Минає кілька хвилин і перша ракета падає у двір, де спить моя сім'я. Тато одразу схопив маму за руку і вискочив у коридор. Мої дядько та тітка були вже там, разом із дідусем. Але де ж бабуся? Вона довго не могла знайти вихід, тато витягнув її в останній момент. Всі вікна повілітали, з вулиці дім був увесь пошкоджений, за двором лежало багато мертвих тварин. Зранку мати мала їхати на роботу. Коли вона проїжджала площею, то бачила дівчину, яку розірвало снарядом.

І ось одного дня мама дзвонить нам і радісним голосом каже: «Нарешті, нарешті війська виїхали з міста!»

З того моменту життя почало налагоджуватися. Почали відбудовувати будинки та лагодити зруйноване.

Втім, зовсім скоро настав жахливий день. 12 лютого закарбувалося мені в пам'яті. Я сиділа вдома, дивилась з бабусею телевізор. Раптом пролунав гучний постріл, будинок аж здрігнувся, а у сусідів взагалі вилятили вікна. Мене посадили у ванній кімнаті, а бабуся залишилась у залі. Лунає ще три постріли. Я сиділа та молила Господа, щоб нічого не трапилось. Я не витримала і вийшла до бабусі в зал. Дивлюсь у вікно, а у сусідній будинок падає ракета. Одна, потім друга, третя... Усього в місті було запущено чотирнадцять ракет. Пішла на балкон – а біля будинку із землі стирчить нерозірвана ракета. Трохи далі – мертві жінка. З іншого боку будинку лежала ще одна мертві жінка, яка своїм тілом закрила малого сина. Біля аеродрому вбило чоловіка. Його пошматувало на частини. Цього дня смерть забрала з собою чотирнадцять життів. У голові одне питання: «За що? За що ті невинні душі?! У них могла би бути зовсім інша доля!».

Ввечері я побачила, що мати збирає всі цінності і документи в один пакет. Я вже розуміла, що піде щось не так – і нам знову доведеться тікати. На щастя, таких випадків більше не повторилося. Мое місто почало розквітати. Жителів ставало все більше й більше. Це були люди, які теж тікали від війни. З'явилося багато благодійних організацій.

Війна змінила всіх, всі по-іншому почали дивитися на світ. Війна залишила слід у житті кожного з нас. Але все рано чи пізно стає на свої місця. Війни закінчуються, проблеми вирішуються, але те, що зміниться назавжди – власне ставлення до життя.

Не треба мені іншої матусі!

Федорченко Діана
с. Зайцеве (Донецька область)

Для всіх українців нинішній час поділився на «до» та «після». Пов’язано це, звичайно ж, із війною. Важко було повірити в те, що вона може початися в наш час. Колись про війну ми знали тільки з уроків історії та зі спогадів бабусь і дідусів, і ніхто й гадки не мав, що вона стане реальністю для нас, сучасного молодого покоління. Вже понад чотири роки в Україні йде війна, і кінець її ніяк не наближається. Спочатку був Слов’янськ. Через кілька тижнів вона почала підходити все ближче і ближче й до моого населеного пункту під назвою Зайцеве. Люди зрозуміли це, коли почули перші постріли і побачили літаки, які пролітали дуже низько над землею.

Згодом військові зробили блокпост і розмістили різну зброю прямо на моїй вулиці. Коли почалися обстріли, люди вирішили виїжджати з нашого селища, деякі навіть покинули Україну. Ми з родиною ніколи нікуди не виїжджали, і вирішили залишитися тут, тому що мої бабуся та дідусь дуже старенькі. Вони живуть через декілька вулиць від нас, і ми не можемо залишити їх без догляду та допомоги.

З приходом війни багато чого змінилося. Деякі міста і села, які належали Донецькій області, зараз не наші, і потрапити туди дуже важко. А там живуть рідні та близькі нам люди. Населення, під впливом війни, стало незадоволене життям, цінами, політиками. Наше селище Зайцеве розділось на дві частини. Та частина, де живу зараз я, належить українській стороні, а іншу частину зайняли російські окупанти. Щодня обидві сторони перестрілюються між собою. Мирне населення давно забуло, що таке спокій. Школу, в якій я навчалася, зайняли так звані ополченці і зробили з неї свій опорний пункт. Діти, які жили на українській стороні, більше не ходили до неї, а діти з іншого боку села їздять тепер навчатися до Горлівки.

Більшість мешканців виїхали і більше не повернуться у своє рідне селище, бо їхні домівки розбиті. Вже два роки ми живемо під наглядом військових. Я зі своїми батьками мешкаю на лінії розмежування і вже якось звикла до пострілів та вибухів, які чутно кожного вечора. Хоча, інколи мені буває дуже страшно. Рік тому в нашому селищі був дуже сильний обстріл, через це були перебіті електромережі, і ми цілий рік жили без світла. Місяць тому його ввімкнули, але коли стріляють, то кулі чи осколки від снарядів перебивають дроти, і світло знову зникає. Кожного разу електрики все ремонтують, буквально ризикуючи життям. Неподалік від моого будинку є велике поле, куди дуже часто прилітають снаряди. Деякі

з них не розриваються і залишаються у землі. Окрім снарядів, там ще є міни і розтяжки, через це туди всім заборонено ходити. На моїй вулиці залишилося жити лише п’ять сімей, а інші будинки порожні. Якщо мені треба піти на сусідню вулицю, то я йду зі своєю мамою, тому що самій це робити страшно, особливо, коли поблизу немає людей.

Вже другий рік поспіль ми навчаємося в школі селища Опітне, що в Бахмутському районі. Щодня за нами приїжджає шкільний автобус. Дорога є дуже довгою і складною, більше 60 км на день. При цьому, більша частина дороги розбита. Іноді через обстріли автобус запізнюються, і ми не встигаємо на перший урок, або нас не пропускають додому, і ми чекаємо в безпечній зоні, коли вищухнуть обстріли, і пізно повертаємося зі школи. Та, не зважаючи на все, я дуже рада, що маю змогу навчатися, спілкуватися з друзями та вчителями.

Я вірю, що настане мир, і спільними зусиллями ми зможемо зробити наше життя щасливим. Адже наше майбутнє залежить від кожного з нас. Ми – майбутнє покоління нашої держави. Саме ми повинні стати гарним прикладом для наслідування. І кожен повинен зрозуміти, що добро завжди перемагає зло. А це добро повинне жити в нас! І якщо зараз кожен почне зміни на краще з себе, то нам гарантоване щасливе майбутнє. Адже людину прикрашає саме доброта та гуманність. Деякі говорять, що це нереально, бо не може бути у світі ідилії та гармонії. А я думаю, що зробити майбутнє своєї країни світлим – це обов’язок кожного українця.

Мені дуже хочеться спокійно й вільно себе почувати, вчитися, жити. Коли мені хтось бажав раніше мирного неба, то я до кінця не розуміла значення цих слів і не цінувала той мир. Але час змінився, і зараз я знаю, що це таке. Мені дуже хочеться, щоб в нашій країні настав мир, а наша Україна була квітучою. Недарма ми називамо свою країну «ненькою». Для нас вона – як мати. І для мене моя країна – найрідніша, адже це моя Батьківщина. Я поважаю наші звичаї, традиції та обряди. Я люблю свою рідну словоїну мову. Мені дуже сподобався приклад нашої вчительки: «Уявіть, що ваша мати захворіла. Вона не в змозі вам приготувати сніданок, випрасувати одяг, допомогти зробити уроки, і вам пропонують замінити її на здорову сусідку». Реакція дитини: «Ні! Не треба мені іншої матусі!». Образ хворої матері уособлює Україну. Тож давайте допоможемо нашій неньці «вилікуватися», піклуймося про неї, як про рідну матусю!

Дитинство під час війни

Ферчук Микита
с. Майорське (Донецька область)

Ще три роки тому я був впевнений, що мир в нашій країні назавжди. Та 2014 рік зруйнував всі наші сподівання на безхмарне майбутнє. До нас несподівано прийшла війна.

У липні, коли тільки почали обстрілювати наше селище Майорське і навколоїшні території, було дуже страшно. Ми цілими днями сиділи в підвалі, в селищі не було ні світла, ні води. Ми молилися за своє життя і сподівалися, що наш будинок залишиться цілим та неушкодженим, і до нашого подвір'я не залетить міна. А восени наш дім все ж таки опинився на лінії вогню.

Той 2014 рік почав новий відлік часу в нашему житті. Ми враз подорослішали, зрозуміли, що таке окопи, артобстріли та смерть. Сьогодні ми знаходимося на лінії вогню, бо в селищі розташовано контрольно-пропускний пункт, за яким починається територія так званої «ДНР». Тому вимушенні жити за правилами війни: з настанням темряви не виходимо на вулицю, вимикаємо світло, кладемо поруч з собою «тривожну» сумку з необхідними документами і речами і тихо лягаємо спати.

Напевно, я став сильнішим і сміливішим. Тільки одне питання ніяк не йде з моєї голови: «Коли вже закінчиться війна, і не треба буде ховатися при обстрілах та здригатися від найменшого шуму?». Одного дня був дуже сильний обстріл. Коли все стихло, ми вийшли на вулицю і побачили, що на деяких сусідніх будинках немає ані даху, ані вікон. Деякі будинки ще горіли, а люди моторошно кричали від болю та страху. Раніше таке мені доводилося бачити лише у фільмах про війну. Від побаченого хотілося тільки плакати. Згодом деякі будинки відремонтували, вставили шиби, але й досі є вікна, прикриті плівкою чи фанерою, а ще багато залишається забитими дошками та закладеними цеглою. Але й це зараз не найголовніше: люди живуть в постійному страху за життя в умовах загрози. Все це породжує невпевненість у майбутньому, небажання будувати плани на день прийдешній.

Війна продовжується вже четвертий рік, і ми якось пристосовуємося до такого життя, але остаточно звикнути до цього неможливо. Адже залишається найбільша проблема – безпека людського життя. Мені здається, що страх втратити рідну людину куди сильніший, ніж страх за власне життя. Під час літніх канікул наше селище постійно обстрілювали. Одного дня канонада була особливо сильною, навколо гуркотіло, весь будинок трясло. Було дуже-дуже страшно.

Я вже дещо звик до вибухів мін та свисту «Градів». У нас по селищу щодня їздить військова техніка, навіть під нашим будинком довгий час

стояли танки – страшнувато було. Тепер я знаю, що снаряди свистять, коли пролітають над головою і лягають десь неподалік.

У нашому населеному пункті і зараз постійно йдуть бойові дії, стріляють і вдень, і вночі. Одного разу, коли ми з молодшим братиком гралися в хаті (бо на вулицю виходимо вкрай рідко), почалася стрілянина. Мама в цей час поралася на подвір'ї, а тато був на роботі. Спочатку стріляли не дуже, але згодом почалася страшна стрілянина – все тримтіло і гуділо. Ми всі дуже злякалися, мама забігла за нами, а потім ми поповзли до підвала. Мама нас обіймала і заспокоювала, весь час повторювала: «Не бійтесь, я з вами». Чесно скажу, я тоді був дуже наляканий. Таких випадків, коли ми ховалися від обстрілів в підвальні, у коморі, в коридорі, було дуже багато. Того разу я зрозумів, що наша мама вміє не тільки готувати, прибирати, прати – вона справжній янгол-охоронець для своїх дітей. Я знаю, що коли виросту, то ніколи не буду ображати та засмучувати свою матусю та й усіх рідних. Я дуже хочу, щоб усі були здоровими, щасливими і тільки раділи за нас, бо я безмежно люблю своїх рідних. Ще дуже хочу, щоб скоріше скінчилися ці страшні дні війни, щоб настав справжній мир, і всі діти спокійно гуляли, вчилися, раділи життю і були щасливими.

Коли ще не було війни, ми взимку ходили на гірку і ліпили снігових баб. Але я радію і такому дитинству – дитинству під час війни. Влітку, коли тихо, ми збираємо квіти, при цьому не заходячи до лісу, а ще граємося аж до вечора на подвір'ї, тільки б не стріляли.

Зараз улюбленою грою наших дітей стала війна. У кожному дворі вже скупчилися десятки екземплярів іграшкової зброї. І коли запитуєш у дітей, навіщо стільки зброї, дехто з них відповідає, що хоче стати військовим, перемогти всіх поганих і зробити так, щоб не було війни.

Якби я був дорослим, я б захищав усіх рідних. Я б і зараз їх захищав, але мама каже, що я ще маленький. Я вже добре знаю, що таке війна, тому, як і всі діти України, хочу миру і дуже його чекаю. Ті, кого не торкнулася війна, думаю, ніколи не зможуть до кінця усвідомити, яке це зло. Не можу зрозуміти, чому не можна жити дружно, спокійно, щоб поруч були мама й тато, а над головою – чисте і мирне небо. Діти, які переживуть війну, ніколи вже її не забудуть. Я мрію про гарне майбутнє, про великі й малі перемоги, але твердо вірю, що ці перемоги повинні бути тільки мирними. Нехай більше в Україні не буде війни! Я не втрачаю віри в те, що Україна переможе, і на Донбасі настане мир. Я пишауся своєю країною!

Історія дівчинки

Абросімова Руслана
м. Мар'їнка (Донецька область)

Давайте уявимо маленьку дівчинку 12 років. У неї довге каштанове волосся і незгасаюча посмішка. А ще, як і у кожної дитини, рожева пелена на маленьких карих очах, якими вона дивиться на цей світ – їй здається, що він просто ідеальний! Влада чесна й непідкупна, люди найщедріші й милосердні, все в країні добре і негаразди обходять її стороною. Дівчинка вірила в дружбу не тільки між людьми, але і між країнами, вона знала, що якщо щось станеться погане, то Росія заступиться за свою сестру, за її Україну! I разом вони будуть боротися до самого кінця! Дорослі на політичні теми ніколи не говорили, тому дівчинка жила у своїй ідеальній Україні 12 довгих років.

Цією дівчинкою була я. До війни я мріяла про свободу і хороше життя, бо тоді воно мені здавалося якимсь нестерпним і дуже нудним. Раніше я зовсім не цінувала те, що мала (а мала я багато!). У мене було троє друзяк, з якими я проводила більшу частину свого часу. Ми захоплювались різними паранормальними явищами, багато читали про різних монстрів у комп'ютерному клубі і намагалися їх убивати, а також любили дивитися серіал «Надприродне». Декілька разів ми навіть намагалися провести кримінальні розслідування, коли знаходили якісь речі в крові, але всі історії виявлялися геть не кримінальними, і ми бралися за щось інше. Вечорами ми влаштовували ватру під абрикосовим деревом і розповідали різні страшні історії, аби полоскотати свої нерви перед сном. Ще варили над вогнищем «магічні» еліксири й мріяли разом потрапити в дитячий табір. А ще я ходила до школи, де з усіма вчителями мала чудові відносини. Я була майже відмінницею і мріяла з медаллю закінчити навчання, вступити в гарний ВНЗ. Батько казав, що знання – це найцінніше, що в нас є, і від моїх оцінок буде багато чого залежати в майбутньому. А найголовніше те, що в мене було місто, яке я любила всім серцем, навіть не зважаючи на те, що воно трохи нудне. Я завжди говорила собі, що в якуму бі куточку світу не опинилася, обов'язково би повернулася з дітьми у своє рідне містечко.

Напередодні подій

Але в 2013 році змінилося геть усе. Почалось це з Майдану в Києві. Я дивилася на тисячі людей, які вийшли в центр Києва, і зовсім не розуміла, що саме там койloся. Чого вони хотіли, навіщо сиділи там цілодобово, чому почали битися з міліцією? Тоді на ці питання в мене не було відпові-

ді, але я особливо і не засмучувалась, бо події столиці 12-річну дівчинку зовсім не цікавили. Тільки бабуся, дивлячись новини, сумно казала, що скоро до нас прийде війна. Ці слова мене дуже смішили, бо я знала, що це неможливо в ХХІ сторіччі.

Спалах війни

Після подій у Слов'янську в 2014 році, моя сім'я зрозуміла, що до нас прийшла справжня війна, як у фільмах про Велику Вітчизняну. Але, все ж, ми широко вірили, що нас обійде ця катастрофа. У липні по нашему містечку пройшли чутки, що 11-ого числа по вулицях буде їхати військова техніка, і більшість боялися «зачистки міста», тому в той день майже не було людей. Мої друзі поїхали в табір, а мене зранку батьки вирішили, про всякий випадок, відправити до бабусі, чого я зовсім не хотіла! Бо ж так хотілося побачити справжнісінський танк! Тієї ночі мені декілька разів дзвонив найкращий друг, але я подумала, що він просто помилився і набрав не ту людину. Зранку я вирішила йому передзвонити: «Здаров, Дэн. Чого так поздно звонил?». I далі відповідь, яка досі відлунням роздається в моїй голові: «Мар'їнку обстреляли». Після того в мене трапилася істерика, бо коли ти не знаєш, що з твоїми рідними, і не можеш їм додзвонитися, в голову приходять найдурніші думки. Десь через тиждень до мене приїхали мати, бабуся та дядько, а батько поїхав у Крим на заробітки. Бабуля розповідала про той перший обстріл, який вони пережили. Ось лунає перший вибух, і бабуля падає з ліжка, за ним ще один вибух... ще! Дядько, що був трішки напідпитку, в ту саму секунду протверезів і побіг до дверей, та тільки він їх відкрив, як скло з великих вікон нашого поверху, вибите вибуховою хвилею, полетіло в нього і поранило йому ноги. На вулиці все було в диму і вогні, десь кричали про допомогу люди, а на фоні голосно лунав протяжний свист і вибухи боеприпасів...

Школа та гурток

Десь у жовтні мені подзвонила класна керівниця і сказала, що наша школа відкривається! Я була така рада, що навіть заплакала від щастя. У класах було дуже холодно, з 30 чоловік нас прийшло менше десяти. Та чи важливо це, коли вчишся в улюблений школі поруч з рідними людьми?

Спочатку було дуже важко, але згодом усе почало налагоджуватися: школи відкриті, працюють магазини, є ринок і навіть почали їздити автобуси. Я знов пішла в театральний гурток з кумедною назвою «Смайліки», де зібралася така собі творча родина. Дітей тепер було дуже мало, але, все ж, ми потроху змогли поставити першу сценку, а потім – другу... А згодом почали приходити новачки, і стало легше.

Мрія та «Жовтий автобус»

У мене була одна величезна мрія! Я хотіла стати акторкою кіно та театру. Стала шукати в Інтернеті різні уроки з акторського мистецтва і дивитися відео з участю відомих акторів, які розповідали про кінозйомки. Ця тема дуже цікавила мене, але навколоїшні не сприймали серйозно мое захоплення, що сильно засмучувало мене, бо, на жаль, я людина, якій важлива чужа думка. Тому кожного вечора, коли ми молилися з бабусею, я просила Бога лише про одне – я хотіла знайти старших за мене друзів, які б підтримали мою мрію і змогли мені допомогти в її здійсненні. Тож тоді, коли я вже хотіла опустити руки і здатися, так і не зробивши нічого для своєї мрії, Ісусик таки допоміг мені – до нашої школи приїхали кінематографісти з Києва, які хотіли познайомити нас зі світом кіно. Ярослав Пілунський – засновник цього проекту – був першим, з ким я познайомилася з їхньої кіношної банди. Цей дорослий дядько постійно посміхався і казав, що моя мрія здійснена, уявляєте? Він не жартував, як інші, а казав про всі ці речі дуже серйозно. Уже зараз я розумію, що тоді ду-у-уже багато говорила. Мабуть, тому вони і запропонували мені провести ім маленьку екскурсію. І хоча тоді кіношників приїхало багато, на екскурсію пішло всього четверо. І уявіть, я бачу їх вдруге у житті, ми сідаємо в їхнє авто і кудись їдемо... А знаєте, чому мене не тривожила ця ситуація? Бо моя мар'їнська чуйка мені підказувала, що цим людям я можу довірити найцінніше, що в мене є – життя. Я довірилась і ще ніколи за цей час не пошкодувала, що тоді підійшла до Славка познайомитись. От так я і стала малою частинкою великого проекту «Жовтий автобус».

Завдяки ньому в мене почалося інше життя. Моя мрія трішки змінилася, але набула нової сили, і тепер чужі думки мене мало хвилюють. У мене є мета, бажання і підтримка – це сталевий трикутник, який ніколи не розпадеться. «Жовтий автобус» дав мені можливість помандрувати Україною, завдяки ньому ж я познайомилася з іншими крутыми проектами, які збагатили мене новими знаннями.

Зміни почались

До речі, про знання. З майже відмінниці я скотилася до трієчниці. Деякі вчителі перестали мене поважати і тепер днями дратують мене! Та й з директоркою я мала просто жахливі відносини, хоча раніше вона мені навіть подобалася. Почалося все з одного моого поста на Facebook, де я написала про шкільну евакуацію. У стіні нашої школи знайшли боеприпас і саме це я описала в пості, який їй не сподобався. Директорка пригрозила мені і наказала видалити пост, чого я, звісно, не зробила, а просто закрила акаунт від чужих людей. Тепер при кожній можливості вона кричить

на мене як скажена. Гадаю, що той факт, що я почала якось розвиватися і їздити по різних місцях, на неї теж вплинув. Бо мій розвиток не приносить ніяких плодів для школи, а їм же головне вигода!

Ось тому я, при кожній нагоді, і тікаю з міста. Подалі від цих людей і їхньої пасивності. Назустріч новим знайомствам і саморозвитку! І місто це я більше не люблю. Воно давно стало для мене чужим, не можу тут довго сидіти. Попереду добро і ширі обійми, варто тільки покинути межі області. А тут вже нічого робити, від цього містечка вже давно віде негативом.

За чотири роки багато чого змінилося в моєму житті. На цій війні я втратила багато, але здобула ще більше! Тому, коли в мене запитали, чи не хотіла б я стерти цей період свого життя з голови і перезаписати його заново, без війни, я замислилася. А чи воно того варте? Ні, мабуть, я б не змогла. Усі ці знання, які я набула, дуже важливі для мене. Я не можу взяти і позбутися їх. Ні, не можу от так взяти і забути всіх людей, з якими встигла познайомитися. Усі міста, події – це ж мое життя, те саме життя, про яке я мріяла з дитинства.

Війна не вічна

А війна... Війна не вічна, вона все одно скоро закінчиться. Я відчуваю – це буде велике свято. Ми переможемо. Усі міста Донецької та Луганської областей будуть вільними. Кожен українець вийде в той день на вулицю свого міста, і вся Україна заспіває Державний гімн, і нікого за це не будуть ображати. Люди, нарешті, зрозуміли, що означає бути вільними, і тепер вони будуть це цінувати по-справжньому.

Жахливе літо чотирнадцятого

Величко Данило
м. Лисичанськ (Луганська область)

Пам'ятаю цей день... На вулиці стояла спекотна травнева погода. У неділю, 18 травня 2014 р., я разом з родиною та друзями поїхав відпочивати на природу. Тоді я, учень 7 класу, не міг собі уявити, що вже завтра до моого рідного міста прийде справжня війна.

Ранок понеділка, 19 травня 2014 р., був звичайним. Повільно сходило сонце, пташки співали свої пісні. Після невеликого сніданку, ми з братом пішли до школи. Удень було чути перші постріли та вибухи, але ми тоді не покинули стін навчального закладу та слухняно відсиділи всі заняття. Увечері від батьків я дізнався, що було знищено міст, біля якого на передодні ми відпочивали, та який з'єднував Лисичанськ і Рубіжне. Також було підірвано й спалено кілька бронетранспортерів з українськими хлопцями. Це мене дуже вразило.

Наступні дні проходили відносно спокійно, але у четвер, 22 травня 2014 р., прийшовши до школи, я побачив оголошення, з якого дізнався, що навчальний рік достроково закінчено через початок бойових дій у місті. Ця новина мене тоді здивувала, тому що цього дня ми повинні були писати контрольну роботу з алгебри. Йдучи додому, я почув якийсь гуркіт згори. Коли я подивився в небо, то побачив сріблястий винищувач, який кружляв над містом. Повернувшись додому, я не очікував зустріті там маму, яку відпустили з роботи. Уесь наступний день я провів вдома, слідуючи за останніми новинами в Лисичанську.

Через декілька днів я пішов до крамниці і уперше за весь час зустрів на вулицях міста озброєних людей. З кожним днем таких ставало все більше й більше. Життя в місті за цей час кардинально змінилось. Я не міг впізнати свій рідний Лисичанськ. Він став похмурим, на вулицях практично неможливо було зустріти людей, ціни у крамницях «полізли» вгору, по місту їздили військові автомобілі та техніка. Приватних автомобілів майже не було.

У тривозі пройшли дні до середини червня... Ми прислухалися до кожного звуку, кожного шелесту.

У цей час розпочався чемпіонат світу з футболу і ми з татом кожного вечора дивилися трансляції з Бразилії. І ось одного такого теплого вечора, 19 червня 2014 р., по телевізору транслювали неймовірно цікавий матч Уругвай – Англія. Коли перший тайм було закінчено, я почув вибухи. Вибухи, які були зовсім поруч... Разом з татом ми розбудили маму й молодшого брата і пішли до підвальну. Ще ніколи до цього я не бачив, щоб скло у шибках так сильно дрижало... Наша ніч була безсонною, до самого ранку ми чули вибухи. Коли постріли припинилися, ми зайдли

у дім та почули дзвінок мобільного телефону. Це дзвонили наші родичі з Чернівців, які наполягали на тому, щоб ми тимчасово переїхали до них. Поговоривши з ними, батьки вирішили, що нашій родині потрібно виїхати з міста. Батько, поміркувавши, вирішив не покидати нашу домівку, аргументуючи тим, що її просто розграбують. Тоді ми придбали квитки на автобус Лисичанськ – Луганськ, а з обласного центру ми повинні були їхати потягом до Києва.

І ось настав той день, коли нам потрібно було покинути рідне місто. Пам'ятаю, як тато ніжно обіймав маму, в її очах стояли слізози... Уже через декілька годин наш автобус зупинили на блокпосту озброєні люди, які зайдли перевіряти до салону документи. Деяких чоловіків вивели з транспортного засобу з особистими речами. Ніколи більше я їх не бачив... Ми приїхали до Луганська, а звідти виїхали до Києва.

Наступного дня, 23 червня 2014 р., у мене був день народження. Мені виповнилося 13 років. Удень ми приїхали до столиці, де трохи пройшлися вулицями величного міста, а потім іншим потягом поїхали до Чернівців. Наступного ранку ми були на місці. Нас радо зустрів дядько Василь, який відвіз мене з мамою та молодшим братом до своєї оселі. Наступні два місяці я провів у невеликому місті Красноїльську.

У цей час ми спілкувалися з батьком по телефону, який ділився останніми новинами з Лисичанська. Він розповідав про обстріл шахт та загибель людей, про бой біля Лисичанського НПЗ та про пожежу на цьому заводі, дим від якої закривав темною завісою півнеба. Розказував, як на нашу вулицю і, навіть у сусідський город прилітали порожні футляри від ракет «Смерч». Один з них вбив сусідку, що мешкала за кілька будинків від нас. Казав, як голосно та страшно лунали вибухи, що зруйнували мости, які з'єднували Лисичанськ і Сєверодонецьк. Говорив про розриви авіабомб, скинутих на бази бойовиків. Незабаром ми дізналися від тата, що залпі артилерії стало чути постійно вдень і вночі.

Одного дня тато перестав відповідати на наші дзвінки. Ми дуже хвилювалися... Але через декілька днів нам вдалося з ним зв'язатися. Він розповів, що місто було звільнено від окупантів. Його голос був стомлений, але дуже радісний. У цей час по телевізору показали сюжет рандкових новин, у якому йшла мова про звільнення нашого міста. Моя радість була невимовною! Через тиждень ми попрощалися з родичами і поїхали назад додому. Діставши рідного міста, я не впізnav його. По-перше, були зруйновані деякі будівлі, перебиті дроти, дороги понівечені важкою технікою. Подекуди на вулицях стояли розбиті машини. У центрі міста було багато вирв від мін та снарядів. По-друге, до міста почали поверматися люди, на вулицях знову почало вирувати життя.

Ті літні канікули залишились назавжди в моїй пам'яті, але я хочу, щоб ніколи більше вони не повторилися!

Сторінки тієї війни...

Гудзюватий Ілля
м. Щастя (Луганська область)

До того часу, як у мое місто прийшла війна, я жив без турбот. Ходив до школи, грав у футбол, майже кожні вихідні їздив до бабусі з дідусям у село, проводив веселе та цікаве дитинство. Разом зі своїм танцювальним колективом їздив на всілякі фестивалі в різні міста України, на спортивні змагання, мріяв стати відомим хореографом... Жив щасливим юнацьким життям.

Згадуються мені слова моєї прабабусі про жахливу війну, що випала на її долю: «Дякувати Богові, що ви ніколи не пізнаєте війни». Не раз повторювала вона їх, дивлячись на наше безтурботне дитинство. Але сталося так, що ми все ж «побачили» її, відчувши на собі, що таке війна.

2 червня був випускний вечір у моїй школі, я добре закінчив 7 клас. А вночі з 3 на 4 червня я разом з усіма мешканцями нашого містечка прокинувся від жаху – земля здригалася від вибухів. На все життя в моїй душі залишиться цей жахливий спомин. Спочатку ми не розуміли, що відбувається. Страшенно боялися пострілів, вибухів, військової техніки. Коли починалися сильні обстріли, ми з родиною ховалися в підвальні. До школи ми не ходили, гуляти можна було до сутінок, недалеко від дому.

Вулиці міста спорожніли... Багато людей з мого міста виїжджали в безпечніші місця, залишаючи цінні речі, кидаючи свої домівки. Дехто був у відчайдумі. Батьків тривожила доля їхніх дітей, бо доводилось їхати в невідомість. Не у кожного були родичі або добре знайомі в інших областях України. Але була надія, що через кілька днів чи тижнів усі повернуться додому і життя увійде у звичне русло, усе буде як раніше.

Разом з іншими людьми виїхали і мої викладачі з хореографії. Протягом двох років я не займався танцями, але коли вони повернулися, музична школа знову запрацювала, і я закінчив її з відзнакою. Також із початком війни позакривали багато спортивних секцій, культурних закладів.

За останні чотири роки я бачив своїх бабусь і дідусяв лише двічі, тому, що війна розділила нас – вони залишилися на непідконтрольній Україні території. Ми дуже часто намагаємося додзвонитися їм, але не кожного разу це виходить, бо в них дуже поганий зв'язок. Щоб доїхати до них тепер, треба подолати багато кілометрів. Я дуже сумую за ними...

Я також дуже давно не бачився зі своїм братом, котрий був змушений виїхати до Росії. Дякувати Богові, що є Skype, ми з батьками майже кожні вихідні дзвонимо йому і питаемо, чи все в нього добре. Я кожного разу кажу, що сильно сумую за ним і хочу швидше побачитися.

Моя мати працює лікарем, і коли бойові дії були у розпалі, вона майже жила на роботі. Незважаючи на обстріли, ризикуючи власним життям, вона врятувала багато людей, яким потрібна була медична допомога. А коли вона приходила додому, то була просто виснажена, ледь не втрачала свідомість. Моя мама повністю віддавалася своїй праці. За це її нагородили медаллю «За працю». Я вважаю свою маму героїнею.

Через деякий час ми почали потроху звикати жити в умовах війни, на щастя, обстрілів стало менше. Ми намагалися жити як раніше, до війни. Але пошкоджені будівлі, сліди від мін нагадували нам про жахи минулих днів.

Одного дня, коли стало трохи спокійніше, запрацювала школа. Ми сиділи на уроках, коли моєму однокласнику подзвонили і сказали, що міна прилетіла в лікарню, де в цей час була моя мати. Я сильно перелякався і почав плакати, намагався додзвонитися мамі, але не було зв'язку... Одразу всіх дітей почали забирати додому. Нас з однокласником забрала його мама. Я дуже швидко біг додому, щоб спитати в батька, чи все добре з мамою. Він сказав: «Заспокойся, усе добре, я додзвонився до неї, вона сказала, що ніхто не постраждав». Пізно вночі, не без зусиль, я все ж таки заснув. А коли прокинувся, батько сказав, що приходила мама, але її знову викликали на роботу, вона побула вдома всього декілька годин за останні кілька діб.

Із приходом відносної тиші, люди почали повернатися до своїх рідних домівок. Місто, на перший погляд, стало схожим на те, яким було в довоєнні часи. Зруйновані домівки почали відбудовувати, повернулися і мої друзі, котрих я не бачив два роки. Та все одно в повітрі відчувається щось таке важке, гнітюче, а інколи мною оволодіває холодний жах, бо здається, що це просто затишня перед бурею.

Одного разу я зрозумів, що війна має невеликі «плюси», як би жахливо це не звучало. Вона зробила нас дорослішими, відповідальнішими, навчила цінувати життя і дружбу, сильніше берегти рідних та близьких, змусила по-іншому дивитися на життя. Якби не ці події, я, мабуть, не поїхав би до таборів, не зустрів би людей, які стали для мене друзями.

Але війна – то жахлива сторінка у житті людей, і особливо – дітей. І я всім бажаю ніколи не потрапити в таку ситуацію, як люди Донбасу.

Роздуми про патріотизм

**Деревянко Анастасія
м. Торецьк (Донецька область)**

Мене звуть Деревянко Анастасія, я мешкаю у прифронтовому місті Торецьк, навчаюсь в Донбаському державному коледжі технологій та управління. І хочу розповісти Вам, як 21 липня 2014 року у наше місто прийшла війна, і як я зі своєю родиною її переживаю.

Мабуть, якщо б не війна, ми б так швидко не подорослішли. Пам'ятаю, як ще до конфлікту приходила до бабусі, і вона розповідала мені про те, як зі своєю сім'єю переживала Другу світову війну. Я слухала її, співчувала, але навіть не могла уявити, що таке може відбуватися, і не розуміла весь жах цих подій. Ніхто не міг навіть уявити, що зовсім скоро така ж біда торкнеться й нас...

Я пам'ятаю звичайний літній день, я разом з молодшим братиком граю на вулиці, мати займається хатніми справами, а тато – на роботі. Аж раптом ми чуємо як летить літак, але звук не звичайний, а досить сильний, такого ми ніколи не чули, тому дуже злякались і швидко побігли додому. Ледь ми встигли забігти до хати, як почули вибухи. Це був перший авіаудар по нашему місту. Після цього я досі боюсь звуків літака і, мабуть, цей страх ніколи не пройде.

21 липня 2014 року, у нашему місті почалася справжня війна. Ми та наші родичі більше п'яти годин просиділи у підвалах, читаючи молитви, сподіваючись залишитися в живих. Але мій дід не хотів перебувати там, у підвалі, та просидів весь цей час у літній кухні, дивлячись та слухаючи, як снаряди літають над людськими оселями. Неможливо навіть передати той страх, який ми пережили. Наше місто визволили, і ми знову стали Україною. Але місто було сильно зруйноване. Було багато жертв, багато будинків було пошкоджено.

До моєї бабусі у двір прилетів снаряд, який пошкодив паркан, у землі лишився отвір від нього. Бабуня й досі знаходить уламки.

У місті постійно ходили чутки про новий наступ сепаратистів, в Інтернеті писали, що на блокпостах усіх чоловіків забирають відразу до армії або копати окопи, було страшно їздити поміж блокпостів. Але ми живемо у прифронтовому місті, тому дорогою в інше місто обов'язково потрібно проїхати блокпост. Тепер військових ніхто не боїться так, як раніше, ми розуміємо, що то були лише чутки, і мирним жителям не нашкодять люди в українській формі. Кожен день по новинах показували жахливі події, налічували все більше і більше жертв. Найстрашніше усвідомлювати, що помирали й невинні діти.

Ще пам'ятаю, як взимку під час обстрілу пошкодили станцію водопостачання, і ми більше місяця прожили без води. А людям, які живуть у

багатоповерхових будинках, довелося ще гірше, бо вони залишилися ще й без тепла, бо опалення відключили. Не було і світла. Але навіть у таких умовах діти все одно ходили до школи та навчалися.

У моїй школі сказали так: «Нехай батьки напишуть записку вчителям, де скажуть, що у випадку початку обстрілів під час навчального процесу, вчителі не несуть відповідальності за мою дитину». Таке було не у всіх школах, а тільки в тих, де не було тимчасових укриттів. Але моя мати все одно не розуміла, як можна написати таку записку, як діти самі дійуть додому, коли по місту будуть літати снаряди? Та й мені, як дитині, було зрозуміло, що під час обстрілів слід залишатися у будинку, погалі від вікон, а не бігти додому!

Було незвично бачити так багато техніки, зброї та військових. В нас жив страх, що вони небезпечні для нас. Звичайно, з часом стало зrozуміло, що нічого поганого вони нам не зроблять, адже військові захищають нас і землю, на якій стоять.

Вночі ми чули сильні вибухи, але підвал у нас старий і лізти в нього було небезпечно, тому мати клала багато подушок між двома стінками в коридорі, де зовсім немає вікон, і ми пересиджували там, тремтячи від страху. Матусі було ще страшніше, бо вона хвилювалась за нас всіх.

Потім татовий брат, який живе в Білорусі, покликав нас до себе. У той час надій на те, що в нашого міста залишилось бодай якесь майбутнє, не було, і ми покинули оселю та поїхали. Мені було важко це пережити, бо покидати школу, друзів, рідний дім, досягнення у вокалі, яким я займалась, було великим потрясінням.

Але батьки вже все вирішили, тому ми поїхали, два місяці прожили у Білорусі, а потім поїхали у Росію, проживши там ще деякий час у пунктах тимчасового проживання. Проте, ми, все ж таки, вирішили повернутися додому, тому, що рідні місця набагато миліші чужини. «Де народився – там і пригодився».

Я повернулася до школи, продовжила займатися вокalom. У місті не було спокійно, майже нічого не працювало. Наш ПК «Україна», у якому проводилося багато заходів, різні виступи, куди приїздили артисти, цирк, де було багато гуртків, та найкращий у Донецькій області зимовий сад, закрили через те, що після обстрілів він дуже сильно постраждав, а на відновлення грошей не було. Радувало, що окремі заходи, свята все одно проводилися – це давало надію, що в нашого міста є майбутнє.

Улітку 2016 року в місті знову був сильний обстріл. Було відчуття, ніби снаряди розриваються прямо під вікном. Бабуся пила заспокійливе та давала його мені, тому, що я ніяк не могла перестати труситися та хвилюватися. З того часу, як ми повернулись додому, я почала молитися, боялася кожного обстрілу. Мати завжди казала думати тільки про хороше та не хвилюватися, але після новин в Інтернеті та по телевізору, усвідом-

лення того, що невинні люди помирають, не покидало мене. Я боялася за своїх рідних так, як ніколи ніхто не боявся. Ці важкі часи дуже змінили погляд на життя у багатьох людей. І мій також. Ця війна залишила слід на долях людей: хтось назавжди втратив своїх рідних – це страшніше, аніж втратити оселю, адже на житло можна заробити, а людину ніяк не повернеш з того світу. Як же страшно мені уявляти біль дітей, які залишилися без батьків!

Поруч з нашим містом є багато полів. Кажуть, що є серед них заміновані. Мати ще на початку війни попередила та наказала у жодному випадку не ходити полями і посадками.

Я пам'ятаю, як моя перша вчителька виховувала в нас любов до своєї Батьківщини. Пригадую, як ми вчили значення герба, пропора, гімн України. Нас із самого дитинства виховували патріотами. Тому мені не подобається, коли люди пишуть в Інтернеті, мовляв, місто у нас погане, нікуди сходити, і як їм тут не подобається жити. Але ж тут справа не в нашему місті, а в людях. Я вважаю, якщо ми самі не захочемо жити у гарному місті та країні, то чужинцям це тим більше не потрібно. На жаль, не всі це розуміють.

Я вважаю себе патріотом своєї країни, бо я люблю свій край, поважаю традиції свого народу. Я пишауся своєю країною і тим, що я – українка! Я люблю українські пісні, мені подобається розмовляти українською, але є люди (зараз їх менше, але все одно вони є), які соромляться своєї мови, соромляться бути патріотом своєї країни, намагаються висміяти інших, але вони не розуміють, що цим соромлять себе, адже ми живемо в Україні, ми народилися на цій землі, і вона варта того, аби її поважали.

Яблуко розбрата

Ковзіков Артем
м. Торецьк (Донецька область)

Для мешканців м. Торецька все почалося 11 травня 2014 року. В той день Донбас став яблуком розбрата. Багато людей, знаходячись під впливом російських ЗМІ, прагнули незалежності та відділення від України – це була фатальна помилка. У цей час в усіх громадських місцях точилися нескінченні суперечки між людьми щодо того, де життя краще: в Україні чи в самопроголошених «республіках»? Людьми вправно маніпулювали: телебачення, засоби масової інформації. Саме тоді спрацював стадний інстинкт – люди забували про свою власну думку і сліпо йшли за думкою більшості.

Коли конфлікт між країнами та людьми, які раніше вважали себе одним народом, загострився, країна-агресор ввела до України свої війська. Люди, які прагнули незалежності від України, не отримали очікуваної підтримки від Росії, тому проголосили свої республіки, сумнозвісні ДНР та ЛНР, обрали собі «царьків». Самопроголошенні території прагнули свого розширення, вони отримали озброєну підтримку від Росії, поступово наступаючи своїми військами на територію України. Ми почали давати відсіч загарбникам. На початку війни полягло сотні, тисячі людей, багато мирних мешканців, діті.

Моя родина відчула холодний подих війни 11 липня 2014 року – по нашему місту був нанесений авіаудар. О дев'ятій годині я прокинувся через гучні вибухи, вікна затримтели. Через деякий час, ми з батьком пішли подивитися на те, що сталося (через годину про це знато все місто). Авіаудар прийшовся на кладовище, що поряд із шахтою «Нова». На той час на цій шахті був штаб бойовиків так званої ДНР. Саме туди бомбардувальники і хотіли влучити. Коли ми підійшли до кладовища, то були у шоці. По землі були розкидані кістки, залишки від домовин. У мене родичі поховані на цьому кладовищі. Нам дуже пощастило, що уламки снарядів пошкодили лише пам'ятник. По цвинтарю стояли стовпи ЛЕП, які перекосило від вибуху. Через це місто було без світла 2 дні. У перші дні війни місто жило в жахливій напрузі. Ми часто сиділи без світла, без води. Це затягувалось на місяць та навіть більше. Якось взимку ми залишилися без опалення. Це тривало більше, ніж 2 місяці.

Другий етап війни настав для нашого міста 21 липня 2014 року. У Дзержинську (16 жовтня 2015 року місцева влада прийняла рішення про перейменування міста на Торецьк) тоді був звичайний, буденний день, люди йшли на роботу, по своїх справах, вони не очікували, що за декілька хвилин розпочнеться справжній бій. Це був день визволення нашого

міста від бойовиків. Він назавжди залишиться в моїй пам'яті, адже, на жаль, спогади не можна стерти. Ці події дуже сильно вплинули на мою, тоді ще дитячу, психіку. Коли у центрі міста проходив довгий бій, ми божеволіли від страху, бо розуміли, що цей липневий день може стати останнім у нашому житті.

Наша сім'я пережила величезний стрес, бо в центрі, де проходив бій, жила наша бабуся, і найстрашніше, що ми ніяк не могли їй допомогти. Люди ховалися по підвалах, ними управляла паніка. Коли ж стрілянина трохи припинилася, ми вийшли з дому і стали свідками страшного кривавого хаосу. Ми вперше бачили зброю, танки, трупи, закривавлені джгути та ганчірки, поранених військових. Ми бачили палаочу міську раду, вирви від мінометів були по всьому місту. Якась людина, яка їхала по своїх справах рано вранці, не підозрюючи, що у місті бій, не встигла втекти від випадкової кулі... Люди, які знаходилися в будівлі виконкому, рятуючись від полум'я та ідкого диму, стрибали з другого поверху міськради. Це була страшна картина. Але вже до вечора 21 липня над нашим містом майорів український прапор. Наслідки того страшного бою, який перевернув усе наше життя, і досі нагадують про себе. З того часу українські війська не зробили жодного кроку далі нашого міста. Ось так воно залишилося на лінії розмежування і потрапило до «сірої зони».

За останні три роки змінилася маса речей. Ставлення до Батьківщини, до життя та людей в цілому. Здавалось би, війна несе із собою лише зло, але ні. До цього моменту ми не цінували своє життя, а зараз, живучи на лінії вогню, ми розуміємо, що кожен день може стати останнім. Тому ми навчилися цінувати кожен прожитий день, знаходити у ньому щось позитивне. Ми почали цінувати свою Батьківщину, бо зрозуміли, що її легко втратити.

У цей скрутний час наша родина залишилася у місті, бо їхати було нікуди. Ми не хотіли ризикувати, кидати все нажиті майно напризволяще. Ми не змогли покинути своїх рідних та знайомих. А ще ми не змогли б взяти хвору бабусю з собою, і залишити її одну теж не могли. Переїхати – це не просто змінити місце проживання, це означає змінити все своє життя. Тяжко попрощатися з рідною домівкою, місцями, де проводив вільний час, з якими тебе пов'язують багато трепетних спогадів.

Наше щоденне життя майже не змінилося, тільки з'явилось більше заборон. Всі ми як працювали, так і працюємо, займаємося своїми звичними справами. Всі ми звикли до постійних вибухів та пострілів, тепер тиша нас навіть насторожує. Зараз більш-менш спокійно завдяки ремонту водоканалу Торецьк-Горлівка. Для нас бачити БТР або танк, військову машину, яка пересувається містом – звичайна річ, як бачити маршрутку чи таксі. На початку війни нам було дико та страшно жити поряд з військовими, бачити озброєних людей у магазинах та лікарнях, а зараз ми

вже звикли один до одного. Люди почали по-іншому ставитися до подій, які відбуваються в країні. Втім, те, що люди звикли до бойових дій, ще не означає, що ми звикнемо до безробіття, підвищення цін. Наше місто позбавили великої кількості робочих місць (закрили 2 шахти), і славетне місто Шахтарів вже не може так називатися. В Торецьку не працює Палац Культури, стадіон. Місто потроху почало вмирати, люди повиїджали. Колись квітуче місто перетворилося на військовий полігон. Все це дуже гнітить людей, вони знаходяться в стані постійного стресу, абсолютно не впевнені у завтрашньому дні. Але вже за 20-30 кілометрів вирує зовсім інше життя – усміхнені люди, які вже й забули що недалеко йде війна...

На околицях нашого містечка є мінні поля. Нас не пускають на кладовища, до лісу, по гриби, бо є ризик підріватися. Немало мирних мешканців через свою необережність постраждало через міни. Багато територій і досі не розміновані.

Люди розділилися на два фронти: одні підтримують Україну, інші – самопроголошені республіки. Між мешканцями точиться міжусобна війна – люди ворогують, ображають один одного, не розуміючи або забуваючи, що кожна особа має право на власну думку, може відстоювати свою позицію та висловлювати свої думки, не застосовуючи сили. Люди, які живуть на лінії розмежування, можуть відчути та побачити ставлення обох сторін. Мешканці окупованих територій також поділяються на два табори: одних цілком задовольняє їхнє становище та місце в суспільстві, нове життя та правила, а інші хочуть повернути те, що втратили, в більшості випадків – не по своїй волі. В мене родичі живуть по той бік «барикад». Побувавши на окупованих територіях, я назавжди переконався, що там немає нічого кращого, ніж маємо ми під українським прапором.

ЗМІ відіграють ледь не найважливішу роль у війні. За допомогою маєвої інформації можна керувати думками людей. ЗМІ, скажемо так, промивають людям мозок, пропагуючи те, що вигідно їхнім власникам. Журналісти багато прикрашають або, навпаки, приховують, чим ще більше спотворюють реальну картину подій. Особисто я не дивлюся телевізор взагалі, і вважаю, що це тільки йде мені на користь.

До початку війни ми навіть не замислювалися, чи патріоти ми? І тільки з її приходом, ми зрозуміли, наскільки важливо обороняти нашу Батьківщину. Мені здається, що в кожному живе дух патріота, але у деяких він спить до певного часу. Як кажуть: «Ми починаємо цінувати лише тоді, коли втрачаемо».

Справжній патріот розуміє, що любов до рідної неньки, своєї країни – безцінна. І це не той, хто голосіше кричить: «Слава Україні!». А той, хто піклується про свою рідну землю, подаючи приклад іншим.

До конфлікту в нас були звичайні мрії та погляди на життя. Але зараз ми – діти «сірої зони». Багато чого змінилося в нашому світогляді за роки

війни. На першому місці у кожного з нас стоїть життя. А найбільша мрія кожного мешканця нашої області – закінчення війни та мирне небо над нашими головами. Ми в усьому бачимо небезпеку, звикли завжди бути напоготові. Раніше нам здавалося, що війни, які ми бачили з телевізорів, ніколи в житті не доженуть нас, не стануть нашим сьогоденням. А тепер нам хочеться, щоб все це якомога скоріше скінчилося, і щоб люди повернулися до звичайного життя. Шкода тільки, що нічого не можна буде забути, мов нічне жахіття.

«Вы превратились в однодневных мотыльков,
Живущих мимолетным настоящим,
Познавших холод ночи и огонь,
Не творческий и жизни не щадящий.

Не в лампах он горит, не в фонарях,
И ладанным теплом во тьме не дышит,
Но сеет разрушение и страх,
Когда летит из гаубиц на крыши.

Не звездами очерчен потолок,
Убежище в осколочных раненьях.
Дождется ли рассвета мотылек,
Молящийся в подвале о спасеньи?»

(К. Коваль. Детям города Дзержинска
(в перерывах между артобстрелами), 2015).

Мое буденне Щастя

Колеснікова Тетяна
м. Щастя (Луганська область)

Боляче... згадувати те, що було... Мое життя перетворилося на жахіття. Я прокидалася та засинала з єдиною мрією – про закінчення війни. Я пам'ятаю день, коли це все почалось. 25 травня 2014 року я зі своєї бабусею їхала на автобусі з останнього дзвоника додому. В дорозі я заснула, та коли автобус зупинився, я прокинулася, спершу подумавши, що ми вже приїхали. Ні. Я вийшла з автобусу і побачила колону машин. Усі люди говорили, що міст замінували, проїхати не можна. Пам'ятаю, як мене почало трясти. У моїй голові ройлися думки про те, що я більше не побачу своїх рідних. Нам подзвонив тато та сказав, що витягне нас. На вулиці було спекотно, тому дуже хотілося пiti. Тато просив військових передати мені води, а ще краще – відпустити нас. Минуло 20 хвилин, машини почали рухатися. Коли ми доїхали, перше, що я зробила, – кинулася до батька зі словами:

– Я дуже сильно люблю тебе!

Після цього я не виїжджала з міста. Кожного дня вибухи ставали тільки голоснішими.

Пам'ятаю: на годиннику було близько восьмої вечора. Почали стріляти так, що аж дім дзвігтів. Ми з сім'єю спустилися до підвального. Там вже сиділи наші сусіди. У мене є маленький братик, тоді йому було десь шість місяців. Я взяла його на руки, обійняла міцно та почала розповідати казку. У моїй голові тільки одне – вижити. Після казки братик заснув, а я почала тихенько молитися Богові, щоб усе закінчилось. Мені було страшно не за себе, а за мою родину, найбільше – за брата. Він ще такий малий, не бачив світ, не зробив ще навіть перший крок. Йому потрібна була спеціальна суміш для годування, яку було важко знайти у нашему населеному пункті. Тому тато виїдждав з міста під обстрілами, щоб купити її.

Був січень 2015 року. Ми тоді з мамою і братом поїхали до міста Кремінне. Жили там днів п'ять. Нам подзвонив батько та сказав, що в нашій квартирі все ціле, тільки підваль трохи завалило. Ми зрозуміли, що зараз повернатися не можна. Тоді ми з мамою і братом поїхали до Трускавця, де жили майже місяць. Ми дуже сумували за будинком, за татом і за нашим собакою. Невдовзі ми вирішили повернутися додому.

Перший рік війни стер із моєї пам'яті сьомий клас. Не пам'ятаю наявіть, що вчили тоді. Коли ми були в Трускавці, я підтримувала зв'язок із учителями в телефонному режимі, вони казали, що треба прочитати або виконати.

Тоді я ще займалася в музичній школі, вчилася там четвертий рік. Теж нічого не пам'ятаю. Через обстріли я була там усього 3 рази. Це дуже вплинуло на мої знання та голос.

За два роки бойових дій місто стало схоже на зону відчуження. Вулицями не ходили люди, на майданчиках не грали діти, навіть птахи боялися пролетіти.

Буденне життя нашої родини нічим особливо не відрізняється від життя інших. Уранці я йду до школи, брат – у садок, батько – на роботу. Після школи в мене заняття з математики та української мови, інколи ще буваю в музичній школі, бо навесні я її вже закінчила. Увечері родина повертається додому. Ми готовуємо вечерю та всі разом сідаємо за стіл. Після цього я роблю уроки. О десятій вечора всі лягають спати.

Біля мого дому немає мінних полів. Але вони є в лісі, який знаходить-ся через дорогу.

Я завжди любила та буду любити свою державу, навіть під час війни, я не припиняю вірити в її краще майбутнє.

Зараз уже 2018 рік. Будинки ремонтують, діти вчаться, дорослі працюють, життя потроху наповнюється щастям, радістю та сонцем. Інколи ще чутно постріли, вибухи, але вони вже не такі сильні, як це було раніше.

Війна дуже вплинула на мое світосприйняття. Те, чого я раніше не цінувала, стало найдорожчим для мене – мир. І я сподіваюся, що колись він, все-таки, прийде у наші домівки.

Як я дорослішала...

Конєва Наталія
с. Новгородське (Донецька область)

Я розпочну свою історію з розповіді про місце, де живу. Народилася та проживаю у мальовничому селищі Новгородське, поблизу міста Торецьк, що на Донеччині. До 2014 року ми жили у мирі та злагоді. Я гадала, що так буде завжди, проте моїй мрії не судилося здійснитися...

Одного страшного дня до нас прийшла війна. І з того часу життя багатьох людей розбилось на тисячі уламків.

Безтурботним життя українців перестало бути у квітні 2014 року. Саме цей період вважають точкою відліку збройного конфлікту на території нашого краю. І вже протягом чотирьох років люди живуть під обстрілами. В перші місяці ніхто не міг і не хотів вірити в те, що «у двері постукала війна». Проте, новини про людські жертви змусили всіх повернутися до реальності. Реальності життя на руїнах.

Звісно, багато людей поїхали якнайдалі. Ніхто не хотів стати мішеню, окрім цього кожен непокоївся за долю своїх рідних та близьких. Багато мирних жителів, разом зі своїми сім'ями, негайно покинули територію бойових дій. Всі вони залишили свої квартири та будинки, взявші з собою лише документи та речі першої необхідності і виrushивши шукати кращої долі. Деякі з них поїхали світ за очі. Так війна зруйнувала життя тисяч людей. Напевно, багато з них зараз сумують за Батьківщиною та «старим» тихим життям. Проте, на жаль, мало хто з переселенців повернеться додому. Всі вони бояться того, від чого так старанно намагаються втекти. Вони бояться смерті.

Звісно, поїхали далеко не всі. Велика кількість людей не хотіла покидати своїй домівки. Кожен з них мав надію на те, що незабаром все закінчиться, що всі ми продовжимо жити так, як і раніше.

Моя родина також залишилася. Ми не мали змоги поїхати. Втім, найстрашнішим для мене були не постріли та вибухи. Саме в той час моя молодша сестра Богдана вперше відвідала дитячий садок. Першого ж дня, повернувшись додому, вона розповіла мені та моїм батькам про те, що вихователька вчила їх лягати на підлогу та ховатися від пострілів та авіаційних ударів... До цього мені здавалося, що у перший день перевування у дитячому садочку діти мають знайомитися один з одним, знаходити друзів. І я вже не пам'ятаю, проте, мабуть, в мене саме так і було. На жаль, Богдані пощастило дещо менше. Звісно, вона була зовсім маленькою, тому на той час ще не розуміла, наскільки все серйозно, але я це пам'ятатиму завжди.

Зрештою, так було раніше. Насправді, іноді я не впізнаю власну сестру. Після тих подій пройшло декілька років, вона подоросліша, проте, іноді мені здається, що навіть занадто. Як не дивно, зараз вона цілком нормальню ставиться до звуків пострілів, що чує на вулиці. Це стало для неї звичним. Хіба це нормальню для шестиричної дівчинки?

Окрім цього, під час мого навчання в школі, вчителі проводили нам інструктаж з безпеки у разі початку в селищі бойових дій.

І я впевнена, що багатьом це дійсно знадобилося, оскільки війна дійшла і до нашого міста.

На щастя, за тиждень до військового протистояння на його території, ми з мамою та Богданою поїхали до Запоріжжя, де могли бути в безпеці.

Проте, мій тато та інші родичі залишилися вдома. Через декілька днів до нас дійшли новини про те, що ведуться запеклі бої за місто. Так, ми вчасно поїхали, але це анітрохи не заспокоювало. Я гадаю, мало хто може уявити, що відчуває людина, яка розуміє, що вдома на неї чекає її сім'я, яка може і не дочекатися...

Звісно, через деякий час ми повернулися додому. Щодня чули звуки пострілів та вибухів. Постійно жили зі страхом смерті. Крім того, що бої довгий час велися неподалік від міста, згодом почався обстріл околиць селища. Ми живемо у п'ятиповерхівці, яка знаходитьться на найдоступнішому для обстрілу місці. Сама ж квартира знаходитьться на останньому поверсі, тобто, в разі небезпеки нам може не вистачити часу для того, щоб дійти до підвальну. Але це ще не найгірше. Головна проблема полягає в тому, що у нашему будинку немає спеціально облаштованого для таких ситуацій укриття, тобто, фактично, ховатися ніде. Тому під час боїв у селищі мама змушувала нас тулитися до стін у коридорі, оскільки це – найбезпечніше місце у квартирі, а іншого виходу ми не мали. У багатьох знайомих були і набагато страшніші ситуації.

Одного разу снаряди мало не потрапили до будівель дитячого садку та школи в той час, коли і там, і там проводилися заняття. Я до найменших деталей пам'ятаю події того жахливого дня. Під час уроку до нас зйшла представник керівництва школи і сповістила про негайну евакуацію. Певний час ми не могли перейти до сховища, тому сиділи біля стін у коридорі, поряд із купою менших, наляканих мало не до смерті, дітей. А після того, як зібрали учнів усіх класів разом, нас вивели до підвальну, де всі були змушені чекати на закінчення обстрілу. В той момент я думала про те, що відбувається у дитячому садку, в якому тоді перебувала моя сестра. Це відчуття неможливо передати словами. Тільки уяви: Ви ховаетесь від снарядів при цьому не знаючи, чи жива рідна Вам людина, чи вже ні... Жахливо, чи не так? А найгірше те, що вона була зовсім маленькою. Якщо мені на той час було десь приблизно чотирнадцять, то їй не було навіть чотирьох років. Чи повинні діти так страждати?

Навіть зараз, в момент, коли я пишу цей текст, за вікном чутно звуки падіння снарядів. Як довго це продовжуватиметься? Я не знаю, як не знає ніхто з нас. Залишається лише чекати...

Власне, такою є моя особиста історія. Можливо, страшна, жорстока, але правдива.

Проте, навіть не дивлячись на таку складну ситуацію в нашому краї, країна продовжує розвиватися. Усі ми працюємо та навчаємося як і раніше, адже, як би там не було, ми як народ та як нація, маємо йти вперед, рухатися і розвиватися. Так, не буду приховувати, у нас криза, проте, ми проводимо реформи освіти та фінансів, наш народ має право голосу (маю на увазі електронні петиції на сайті Президента України). Влада опікується долею кожного громадянина, а це, на мою думку, дуже важливо.

Як відомо, ми – українці – нація з великою історією. Пережили кріпакство, тоталітаризм Радянського Союзу, Голодомор і два не менш страшних голоди, дві Світові війни. Жодна з цих подій не зламала нашого духу, ніщо не знищило нашу національну свідомість, а це означає, що і з цієї війни ми вийдемо з гідністю.

Війна навчила нас цінувати маленькі радоші життя

Корягіна Оксана
м. Лисичанськ (Луганська область)

Майже кожного дня у світі відбуваються теракти, злочини та війни. Війна – це не просто бойові дії на певній території, а трагедія для всієї нації. І протистояння на Сході України – це трагедія для всіх українців. Воно зачепило кожного, жоден будинок і сім'ю не обійшло стороною. Війна не зважає, який статус ти маєш в суспільстві, багатий ти чи ні, вона не зважає ні на що. У когось батько або мати – учасники війни, або наречений чи наречена, хтось живе на лінії розмежування, хтось – на окупованій території, а хтось був очевидцем війни. Я належу саме до таких.

Я живу у маленькому населеному пункті на Луганщині, у Лисичанську. Це промислове містечко, у нас багато фабрик та заводів, але після війни все змінилося. Про війну ми дізнавалися з екранів телевізора, з газет, зі слів очевидців. Ніхто не міг подумати або уявити, що війна колись прийде і до нашого містечка. Але одного травневого ранку вона постукала у наші двері. Ми не були до цього готовими. Тому мое містечко швидко впало під натиском бойовиків. Наступного дня нас зібрали в школі, сказали, що канікули перенесли, і вони розпочнуться раніше, щоб ми були обережні, уважні та не ходили до лісу і річки, та, по можливості, виїхали з міста на час воєнних дій. Моя родина вирішила залишитися у дома, бо ми тут народились і тікати кудись не має сенсу. До липня 2014 року мое місто було під владою сепаратистів. Всі жителі жили в страху, бо боялись окупантів. Нарешті, 24 липня місто Лисичанськ було визволено. Мешканці виходили на вулицю та раділи цьому, бо їм набридло правління бойовиків, дякували бійцям батальону «Донбас». Я пам'ятаю, як бабусі-дідуся прибігли, та, побачивши визволителів, почали давати солдатам хто сигарети, хто хліб, а хто – шоколадку. Наступного дня в сусідньому місті Северодонецьку було влаштовано захід, де бійцям АТО вручили хліб із сіллю, та подяку за визволення міст Лисичанськ, Рубіжне і Северодонецьк.

Після боїв життя нашого міста змінилося. Ми не тільки відчули себе українцями, але й стали ними. Бо, якщо до цього ми просто жили в Україні, то тепер ми стали українцями. Змінився також світогляд мешканців. У нас почали проводитися різні акції, мітинги, марші, приурочені до національних свят. Змінилася навіть моя школа. Кожного ранку ми співаємо гімн, на перервах лунають українські пісні. Також на канікулах ми подорожуємо Україною. Завдяки нашим мандрівкам, маємо багато друзів із Західної України.

Інколи я думаю, чому моя родина не переїхала кудись, подалі від війни? Ми могли переїхати до Росії або до Києва, але ми залишилися. Залишилися, бо батьки народилися в Лисичанську, тут навчалися, зустріли одне одного, і тут народилася я. Як можна покинути край і землю, де ти виріс, де зробив свій перший крок, де ти вперше покохав? І потім розумію, що я б не змогла проміняти свій Лисичанськ на інше місто, не те, що на іншу країну. Я б не змогла спокійно навчатись деінде, знаючи, що мое місто під артобстрілом. Я люблю Лисичанськ, і не хочу його покидати. У мене є знайомі які, все-таки, вирішили виїхати з Лисичанська під час бойових дій. Переважно, всі їхали до Росії. Після війни в Лисичанську пройшло чотири роки, місто живе спокійним, мирним життям, але вони не можуть повернутись додому, через закони РФ. Можна сказати, що вони стали заручниками. Я б не хотіла опинитися на їхньому місці.

Чи змінилось наше щоденне життя? Мабуть, так. Кожного ранку я їжджу до школи, та бачу українські пропорці, різні патріотичні білборди та написи на стінах, які тішать мене. Також я бачу різну військову техніку, яка інколи лякає мене, але я розумію, що вона потрібна для нашого захисту.

У нашему місті дуже багато переселенців. Всі вони приїхали з окупованих територій. Всі твердять, що життя за лінією розмежування жахливе, що бойовики знищили їхні міста. Що все, що розповідали й обіцяли бойовики – це обман, ілюзія щасливого життя. Багато з переселенців йдуть в ряди української армії. Але всі кажуть, що ті новини, які нам показують по телебаченню, відрізняються від реальності. Багато чого приховують. Приховують, в якій скруті бувають наші бійці, як насправді живуть люди на окупованих територіях.

Сьогодні модно говорити про патріотизм. Про нього пишуть у газетах, розповідають нам, школярам. І багато моїх однолітків вважають себе справжніми патріотами України. Але що таке патріотизм? Чи замислюються вони про істинне значення цього слова? Патріот – не той, хто ходить у вишиванці та називає себе таким. Адже мало любити Вітчизну лише в думках. Тільки той, хто робить усе для процвітання рідної країни, для її слави, хто не шкодує сил, а часом і життя заради її свободи й незалежності, хто готовий захищати її територію і кордони, безмежно поважає її ідеали, знає історію, традиції, культуру рідного народу, дбайливо плекає рідну мову, – тільки така людина гідна називатися патріотом.

Я люблю Україну. Тут я народився, вперше стала на ноги і подоросліша. Взагалі, я вважаю, що патріотизм – це дуже важливо. Від нього залежить щастя цілої країни та її громадян. Як не буває щастя в сім'ї без любові, так не буде його без патріотизму в державі. Україна – це одна велика родина, де живуть діти, батьки, літні люди... Всі вони хочуть щастя і благополуччя та мирного неба над головою. І якщо більшість будуть

патріотами, то це обов'язково станеться. Україна – це наша Батьківщина! Ми народилися в ній, тому вона любить нас. І ми повинні відповідати їй взаємністю. Повинні її оберігати та не давати її кривдити ворогові.

Чи змінилися у мене та моїх земляків мрії і прагнення з початком конфлікту? Звісно, змінилися. Ми почали бачити правду та розрізнати її серед брехні. Ми побачили хто наш ворог, а хто – друг. Тепер, гадаю, кожному українцю не байдуже, в якій державі він живе, до чого їй слід прагнути. І нам вдасться змінити Україну, зробивши її по-справжньому вільною, незалежною та перспективною. Я вірю в це. Слава Україні!

Як ми стали іншими

Лаушкін Ілля
м. Бахмут (Донецька область)

«Людське життя – це Великий дар Божий».

Земна мандрівка досить різноманітна. У кожної людини своя доля, свій шлях. Поряд з ясними, веселими, безтурботними днями наступають похмурі, сірі, безнадійні, дні страшні, про які дуже хочеться забути. Дні, як страшний сон мого життя – війна.

Війна – це породження зла, але людського зла. Поєднання слів «війна» і «людина» суперечить усім законам людства. Але війни – це не тільки минуле людства. Це, на жаль, його сьогодення. Так, для мене, моєї родини та моїх друзів, для мого міста та моєї країни війна в одну мить стала «сьогоденням», поділивши наше життя на «до війни» і на «тепер».

Вже чотири довгих роки йде війна. Війна, яка поділила наше життя, лінії зіткнення якої пройшли не лише по території моєї області, а й по нашему життю, залишивши за лінією зіткнення наших родичів, друзів, рідні міста. Багато хто мене питає: «Чому ваша сім'я не залишила місто, коли почалася війна?». Мої батьки дійсно думали залишити Бахмут ще на початку подій, бо були ночі, колі ми спали у одязі, готові у будь-який момент залишити свою домівку, залишити все те, що стало за стільки років рідним. Але ми залишилися. Багато моїх друзів виїхали з міста, але майже всі вони вже повернулись, бо не знайшли себе на чужині. Нехай Ви ніколи не відчуєте подібного та не потрапите у ситуацію, коли ви вимушенні залишити своє місто та шукати порятунку, залишити своїх родичів та близьких, і не мати надії на завтра. Наше життя дуже змінилося з початку війни. Воно вже не таке безтурботне, не таке мирне, але, все ж таки, ми – вдома.

Тільки зараз я зрозумів, що мої батьки готові були віддати своє життя, тільки щоб врятувати мене. Пам'ятаю випадок, коли моя мама будить мене вже вночі, але від пострілів було так світло, що я не зрозумів, що відбувається. Від шуму вибухів я навіть певний час не міг почути, що говорить моя мама. Я дивився на свою собаку – вона гавкала, але я не зміг це почути. Нічну тишу розривали звуки вибухів та пострілів. Мороз по шкірі йде знову і знову, коли я згадую мамин погляд на мені. Я ніколи в житті не бачив її такою. Вже пройшло три роки з того моменту, але я тільки зараз зрозумів, що мені не було страшно... Кожен день, коли я обіймаю своїх батьків, коли я зустрічаю своїх друзів, коли щодня ходжу до школи і бачу там своїх вчителів, я розумію, що цього всього могло б і

не бути. Якщо б однієї з тих безсонних ночей щось пішло не так, якщо б я опинився не в тому місці, не в той час, то все могло бути по-іншому... Я б ніколи не у житті не поїхав до Києва, що вже говорить про Львів? Я б не знайшов нових друзів... Я б не знайшов того, що зараз наповнює та освітлює мое життя. Зараз я розумію, що знайомий кожному вислів: «Живи кожен день, як останній», набуває для мене та багатьох людей нового сенсу. Це стає девізом моого сьогодення. І я намагаюсь робити все можливе для того, щоб відчувати життя, насолоджуватись ним, але робити це так, щоб не воно не шкодило навколошньому світу та людям, які постійно оточують мене.

На уроках музики ми колись вивчали творчість Миколи Лисенка. Вчителька сказала нам, що він був всесвітньовідомим композитором та справжнім патріотом своєї країни. Я тоді був ще маленьким, а тому спітав що таке «патріот». Вона відповіла мені, що патріот – це той, хто любить і поважає свою країну та робить все можливе для неї. Тоді для себе я сказав, що я не буду патріотом, тому що це – не цікаво та нудно. Прийшов додому та сказав це батькам. Але відповіли мені: «Час покаже». Я не зрозумів сенс їхніх слів та пішов робити домашнє завдання.

Пройшло вже багато років і я розумію, як сильно я помилявся. Коли наше місто знаходилося під окупацією «ополченців», життя змінилося дуже швидко. І в цей час у мене почала з'являтися ідея, за яку мої батьки не випускали мене навіть погуляти разом з моїми друзями. Ідея моя була дуже небезпечна – розмалювати центральну площа нашого міста у колір нашого прапора. Я не втілив її у життя, але приблизно через тиждень над містом знову замайорів блакитно-жовтий стяг. Зарах патріотизм для мене – це щось більше, ніж просто взяти у руки синьо-жовту фарбу та почати малювати, це ті почуття, які інколи складно описати. Але я можу сказати, що моя любов до рідної країни на цьому не закінчується.

Не треба й казати, що мрії моїх родичів і земляків дуже змінилися з початком конфлікту. Ми чули і бачили війну, ми бачили її страхіття, ми подорослішли дуже швидко за ці чотири роки, і вже не мріємо про якісь юнацькі дурниці: крутий байк, імпортні кросівки чи модний пулlover. Мені здається, що ми зараз інші, бо бажаємо лише миру на нашій землі. Тож хай він прийде, хай знову будуть тихі, безтурботні ночі, і ми не будемо боятися тиши!

Бій на світанні – сонце і дим...

Мало хто знає, що ж буде з ним?..

Що буде завтра? – В юних думках –

В когось надія, а в когось – страх...

Як війна вкрала мое життя

Левченко Арина
м. Дружківка (Донецька область)

Вона не прощається... І її сила не в прощенні. Вона суголосно, із болем, жадобою, розpacем крокує у темінь. Імення її – Війна.

До мого світу вона увірвалася 12 травня 2014 року. Я їхала складати іспит. Проїжджаючи через блокпости між Краматорськом і Слов'янськом. Їх було два: Нацгвардії та запроданців. Нацгвардійці ввічливо побажали спокою та миру, запроданці сурово дивилися пасажирам у вічі, наче хікі звірі, їх слова не промовили.

Ми прибули до Слов'янська. Дерева стояли похилені, наче ховали у собі знесилену тривожність. Іспит склава – а душа тікала до п'ят. Я знала: треба негайно їхати додому. Якби я не повернулася в рідні місця, я б сиділа у підвальні університету.

Увечері був жахливий наступ. З телевізійних екранів це виглядало так: ворожі танки завалюються на вулицю Батюка (поряд з університетом) і сповіщають вистрілами про своє владарство.

Після цього я зрозуміла вислів філософа Г. Сковороди: «Світ ловив мене, та не піймав». Як би вороги не пхалися на нашу землю, як би не душили волю, але наш дух незнищений. Він гулятиме вільно по світу і буде невловимим. Чому? Тому, що він тримається своєї землі, яка здавна народжувала славних героїв – козаків та їхніх нащадків.

Місто мое не було охоплене війною. Ми тільки чули вистріли, змагання не на життя, а на смерть. Але на власні очі цього не бачили.

Нам поталанило! Ми опинилися далеко від кровопролиття. Але спокійно жити не могли. Відчували на собі біль від інформаційної війни. Моральний біль. Знали, що люди гинуть, і знали їхню кількість. Довгий час я не могла спокійно переглядати стрічку у фейсбуці. Всюди скорботні записи від родин загиблих. Спrijмати неможливо, і жити в цьому неможливо.

Що мене врятувало від зневіри? Одного разу я бачила, як люди весело крокували (зважте! Весело!). Слідкувала за цим з вікна. Виявилося, що люди йшли голосувати за приєднання Дружківки до ДНР. Дурні?! Ні, це засліплени порожніми ідеями люди. На наше спасіння, їх було небагато, цих «ДНРівців». Та знаєте, «кульгаві душі» ніколи не породять єдиний і правильний шлях».

Але життя триває... Робота, діти, заняття... До мого 7-го класу прибув переселенець з Луганської області. Чемний, мовчазний хлопчик, у свідомості якого закарбувалися страхи війни. І вразило мене не тільки це. Він почав сміятися тільки через півроку, почав радіти буденним ре-

чам. Подумайте! Не буде сміху – то й що! Але сміх, ніби сонце, налагоджує струни душі.

Яке зараз розуміння того, що сталося навколо нас? Так, я з Донбасу. Живу так, щоб бачити не руйни, а розквіт у душах людей, щоб нести світло не надій, а теперішнього суголосу думок, щоб бачити крізь кришталеву росу-сьозу людських зізнань та каяття.

Що змінюється у житті людини після відчутого подиху смерті? Увесь її світ. Він стає ще більш тендітним, недоторканним. Його вже не зачепити марнослів'ям. Чистий, як кришталль, розум чужого до себе не пустить.

Якими ми прийшли до світу? Світлими – як небо, ясними – як зорі. А плюндруємо власні думки, тіло нечистотами зрадництва. Той є зрадником, хто думками не з Батьківчиною. Ми не вчимося на помилках, ми їх повторюємо. Згадайте опришківський рух. Будь-який спротив людській несе за собою страждання, нещастя і найгірше – смерть. Ми у неволі, в полоні самих себе. Нам вирішувати чи плакати місце, де ми зростали, чи нівечити людські долі, забуваючи про важкі гріхи.

Війна небагатослівна. Необачна. Невтомна. Немилосердна. Скільки ще має пролунати цих слів з часткою-запереченнем? Не-не-не... Любов народжується там, де панує життя. Любов несе в собі мудрість.

Сувора покара за гріхи – це війна. Ми ж грішні. Але крізь цей гріх ми пройдемо, усвідомимо, що варто цінувати понад усе... Це любов... До Матері, Бога, Батьківщини... І вірити, що:

Сонце – дар енергійний,
Таму́й його в собі, і будь сильним.
Війна лиш розправить на мить чужі плечі,
А ти плекай душу: її не знівеши.

Мрії в часи війни

Лісовенко Владислав
м. Торецьк (Донецька область)

Задовго до того, як на Донбасі розпочався конфлікт, ніхто не очікував, що станеться війна, через яку загине стільки громадян: молодих людей, дітей, літнього віку та військовослужбовців. Перш за все, хотілося мирного врегулювання конфлікту, проте, з часом всі дії призвели до регіональної гібридної війни. Було дуже страшно, коли сепаратисти прийшли та почали громити наше мирне місто, де кожен боявся за своє життя. Кожен хотів, аби все швидше припинилося. Проте не так сталося, як гадалося.

Зброя, з якою прийшли сепаратисти, вселяла страх в кожного жителя. Наші бабусі розповідають, що такого жахіття не було навіть під час Другої світової війни. Вони хотіли зламати волю українського народу, який пережив це жахіття. Кожну ніч було чутно постріли, і здавалося, що один зі снарядів прилетить просто в наше вікно. З часом ми навіть навчилися розпізнавати, як називається той чи інший вибуховий снаряд.

21 липня наше місто було звільнене від сепаратистів. Багато хто з людей під час цієї війни втратив свої домівки та змушений був відправитися, хто куди: хтось – за кордон, хтось – до родичів. Найбільшим лихом було те, що багато хто втратив своїх рідних та близьких через конфлікт, який, здавалося б, міг мирно закінчитися. Ціна війни завжди жахлива – це ціна людських життів.

Я знаю жінку, яка втратила свого чоловіка й сина, які поїхали захищати нашу Батьківщину. Вона дуже довго плакала, і це її зламало, адже втрата одразу двох своїх близьких людей – це дуже важке горе. Мені шкода тих, хто став жертвами цієї війни. Кожен день день ми молимося, щоб її наслідки не зачепили нас, проте, всі ми знаємо, що можемо також стати жертвами війни.

Важко уявити щось більш жахливе. Ніхто не хоче померти за таких обставин. Люди гинули не тільки через вибухові обстріли, а й через безліч мін на полях та в лісах. Батьки завжди казали, аби ми туди не ходили, бо це дуже небезпечно для життя. Хтось не слухався, та через свою цікавість біг туди гратися. І, зрештою, діти не бачили мін та гинули. Батьки не могли стримувати сліз через те, що сталося.

Наше буденне життя не схоже на життя інших регіонів. Ми бачили, як повз наші домівки проїжджає безліч важкої техніки, їхня міць вражає всіх. ЗМІ публікували багато інформації щодо подій, які сталися на Донбасі. Там описували все жахіття, яке мало місце останніми роками.

Станом на початок 2018 року, в зоні бойових дій загинуло понад чотири тисячі українських бійців. Коли розуміш, скільки полягло наших захисників, стає шкода всіх тих, хто боровся за нашу волю й гідність, всіх, хто захищав нашу Батьківщину. Вони віддавали свої життя за нас, аби наше майбутнє було світлим. Історія, написана кров'ю наших захисників, повинна передаватися з покоління в покоління, аби кожен з нас пам'ятав весь жах, який відбувся на Донбасі. Ніщо не зможе втамувати горе тих сімей, які втратили своїх батьків, синів, братів, які полягли в зоні конфлікту, але вони можуть жити з думкою про те, що їхній родич, будь то батько, син або брат – герой нашої України. Ми маємо віддавати шану всім тим хоробрим воїнам, які захищали нас.

Кожного дня по телебаченню розповідають про те, що котиться на лінії розмежування, але тим, хто жодного разу не перебував у зоні конфлікту, не зрозуміти того страху, який відчувають всі ті, хто зараз живе на лінії розмежування. Кожен з нас увечері лягав спати з думкою про те що до їхнього будинку може прилетіти снаряд. Аби сходити по хліб, ми змушені обирати час, коли обстріли вщухають.

Бути патріотом означає бути відданим своїй країні та волі свого народу. Патріот – це людина, яка прагне зробити свою країну кращою. Моя родина вирішила залишитися, тому, що ми – патріоти, й не збираємося кидати свою Батьківщину напризволяще. Зрештою, кожний громадянин повинен бути зі своїм народом. В єдності наша сила, і тільки коли ми разом – ми можемо змінити свою країну на краще.

До початку конфлікту на Донбасі в кожного були свої мрії: хтось хотів навчатися, хтось – знайти престижну роботу, а хтось – поїхати відпочити від буденного існування. Проте, з початком конфлікту всіх людей об'єднала одна мрія – всі, як один, мріяли про якнайшвидше закінчення конфлікту та припинення обстрілів. З початком гібридної війни, люди страждали через нестачу продуктів харчування, адже постачальники боялися, що ці продукти можуть бути просто знищені. Були жахливі перевої з водопостачанням, і це продовжувалося доволі тривалий час. Все це закарбувалося в історії моєї Батьківщини, в пам'яті кожного громадянина, який знаходився на лінії зіткнення.

Всім серцем прагну, щоб ніхто більше не зазнав втрат, які приносить із собою війна. Мирного неба тобі, Україно!

Життя під обстрілами

Мороз Андрій
м. Торецьк (Донецька область)

21 липня 2014 року. У цей день вперше по нашій вулиці проїхала колона бронетранспортерів і танків. У цей день українська армія визволила мое місто Торецьк. Через два місяці я вступив до Дзержинського гірничого технікуму, який потім перейменували в Донбаський державний коледж технології та управління. Наша лінійка відбувалася з запізненням на один місяць, тому, що через запеклі бої за місто було зруйновано дахи, вибиті всі вікна, деякі аудиторії дуже постраждали через вибухи снарядів, будівля зазнала великої шкоди.

Під час штурму міста 21 липня 2014 року було пошкоджено дахи навчального корпусу площею понад 600 кв.м. (дерев'яні стропила, шифер); вибито та понищено всі вікна; розтрощено близько 20 дверей у навчальному корпусі; фасад навчального корпусу мав кульові та мінометні пошкодження, пробоїни; внутрішні та зовнішні стіни зазнали значних руйнувань; було пошкоджено асфальтове покриття на прилеглій території та огорожу навчального полігону; частково зруйновано систему опалення; пошкоджено інформаційний та телефонний зв'язок. Загальні збитки становили понад 5 млн гривень. В дуже важкий для всіх нас час, колектив навчального закладу, студенти та батьки із розумінням поставилися до проблеми відновлення закладу, та зробили все можливе, щоб відновити навчальний процес.

Не залишилися байдужими до цієї біди і жителі міста. Технікум працює з 1963 року, і в кожній родині Торецька є його випускники, він став альма-матер для багатьох. Я бачив, як старенький дідусь приходив до технікуму і пропонував свою допомогу, оскільки його внучка на наступний рік збиралася вступати в ДГТ.

Я став кращим абітурієнтом 2014 року. В наступному 2015 році я брав участь у конкурсі «Кращий студент року». Навіть у такий важкий час в коледжі проводяться олімпіади, різноманітні свята, конкурси, в яких ми з друзями беремо активну участь. З ними ж ми знімаємо різноманітні відео про студентів та викладачів. Також беру участь у різних спортивних змаганнях. Мені дуже подобається навчатися в коледжі і жити повноцінним студентським життям, попри все те, що нам довелося пережити.

Перші тижні навчання в коледжі проходили під частими обстрілами, нам моторошно було знаходитися в аудиторіях. Коли стрілянина посилювалася, нас відправляли додому. Іноді наші батьки навіть не відпускали нас на заняття. Це траплялося тоді, коли снаряди розривалися поруч з будинками, і канонада була надто сильною. Бої йшли просто на околицях міста.

Наблизялася зима, а в коледжі не працювало опалення і не було встановлено до кінця всі вікна, проте, і в таких умовах ми проводили навчання. Наші батьки прийняли рішення за свій кошт встановити нові вікна. Студенти старших курсів допомагали в ремонті закладу.

Під час одного з обстрілів був перебитий водогін, що постачає воду до нашого міста. Води не було більше місяця. У місто завозилася як питна вода, так і технічна, за якою вишивкалися величезні черги. Коли відремонтували водогін, встановили всі вікна і полагодили дах, нарешті, ввімкнули опалення.

Найбільше обстрілів по нашему місту було в 2014-2016 роках. В та-кий час Торецьк завмирав, всі ховалися до підвальів. Хто міг – їхав за місто. Стрілянина велася як вдень, так і вночі. У 2017 році таких обстрілів вже не було, але іноді велися запеклі бої під Майорськом та Авдіївкою, а їхнє відлуння доходило аж до нас.

На даний момент, майже немає обстрілів, але всі люди переживають, що той жах може відновитися.

У 2014 / 2015 навчальному році наш коледж розпочав реконструкцію: було зроблено косметичний ремонт фасаду будівлі, відновлено деякі аудиторії, актову залу, проте, ремонт ще продовжується. Ми теж беремо в ньому участь. Я сподіваюся, що студенти, які прийдуть наступного року, вже не відчувають на собі загадане жахіття, і нарешті настане мир, на який ми дуже чекаємо.

Наш шлях до змін

Новошицька Дар'я
м. Торецьк (Донецька область)

Мій дідусь був дитиною війни, прабабуся воювала на фронті у Велику Вітчизняну війну. Від бабусі з дідусем я чула багато історій про війну, про те, як нелегко вистояти у боротьбі з супротивником і не здатися в найважливіший момент. З самого дитинства я розуміла, що війна – це страшно і дуже погано.

За всю історію України практично завжди утискали в намірах стати незалежною, мати свою мову, свою армію. Після розпаду СРСР у 1991 році, Україна розпочала свій довгий і незакінчений досі шлях становлення як незалежної і самостійної країни. За час незалежності, за 25 років, збройний конфлікт – та що там! – справжня війна «постукала» в двері наших домівок вперше.

Вперше нестабільність і внутрішні протиріччя проявилися в Україні в 1990 році і загострилися за часів Помаранчевої революції, а потім все погіршилося багатомісячною акцією протесту в центрі Києва восени 2013 – взимку 2014 років. Причиною конфлікту стало рішення призупинити підготовку до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Всіх людей, які виступали за підписання Україною угоди з Євросоюзом, прозвали «євромайданівцями». Через якийсь час, їх стали називати просто «майданівцями», оскільки вони розширили свої вимоги, а саме просили почати посилену боротьбу з корупцією і припинити насильство, яке пов'язували з режимом Віктора Януковича. Всіх, хто підтримував останнього, прозвали «антимайданівцями». Так і з'явилися «проукраїнські» і «проросійські» сторони.

30 листопада 2013 року для захисту Євромайдану почалося формування загонів самооборони. Пізніше різномірні націоналістичні угруповання склали об'єднання «Правий сектор». За словами лідера «Правого сектора» Дмитра Яроша: «...весь Євромайдан, всього лише, добра нагода для початку «національної революції», і, врешті-решт, все повинно вирішитися повним усуненням окупації і створенням української національної держави».

21 лютого 2014 року, після численних зіткнень ворогуючих мас, сотні вбитих людей, президент Янукович підписав угоду про врегулювання кризи в Україні. У ній зазначалося повернення до Конституції 2004 року, формування уряду національної єдності, проведення дострокових виборів та відмова від застосування насильства. Янукович дав інтерв'ю, в якому привселюдно заявив, що не збирається подавати у відставку і залишати країну. В цей же день він покинув Київ.

Вже 27 лютого сформовано тимчасовий уряд. А дату початку протестів (21 листопада)увічнили національним святом «Днем Гідності і Свободи».

11 травня 2014 року було проведено на території Донецької області референдум з бажанням створити ДНР (Донецьку Народну Республіку), вступити до складу Росії, а також об'єднатися з ЛНР (Луганської Народної Республікою). Референдум проходив і в моєму місті. Якщо міркувати логічно, референдум в нашій області провели за прикладом анексії та вступу в Російську Федерацію Автономної Республіки Крим. Як відомо, на голосування було витрачено близько 3 млн доларів. З цього слідує, що хтось, все таки, був спонсором цієї події. Можу припустити, що замовниками референдуму стали саме ті «проросійські майданівці».

Великі зусилля було докладено організаторами конфлікту, щоб вселити в голови представників нашого народу думку, що краще жити нам буде під «високою рукою» чужого «царя». Люди, які організували референдум, не мають навіть граму совісті, їх сміливо можна назвати зрадниками, продажними синами Батьківщини. Чому вони взяли на себе право нести відповідальність за нашу долю? Нав'язувати свої правила і свій статут? Орудувати нашою долею? Чому вони вирішили, що нам так буде краще? І чому вони так просто проміняли Батьківщину на гроші?

Однак, питання ці, радше, риторичні.

На референдумі було практично 90% згодних зі створенням Нової росії. Подумати тільки – 90% вирішили за красиві слова віддати Батьківщину, проміняти її на те, чого немає і ніколи не буде! А хто ж голосував і чому?

Великий відсоток тих, хто голосував «за» – пенсіонери. З одного боку, це беззахисна соціальна група людей похилого віку, які жили в СРСР і на 100% впевнені, що в умовах Радянського Союзу повинні прожити їхні діти й онуки. Адже в уявленні наших бабусь і дідусів, СРСР – непорушна республіка, одна велика сім'я, яка разом переможе будь-якого, навіть, найлютішого ворога. Країна, де є стабільність і рівноправність. І всі передумови, які вели до розвалу, вважали і вважають лише тимчасовою обставиною.

З іншого боку, наші бабусі і дідусі ні на секунду не замислювалися, а що ж чекає нас, коли ми вступимо до ДНР, що буде з ними, адже з відкритими обіймами нас ніхто і ніде не чекав, і не буде чекати ніколи. Ніхто, чомусь, навіть не гадав, що просто так, створивши незаконну організацію, ми не зможемо перейти в іншу країну, що дружною самопроголошеною республікою ми не зможемо «гуляти по світу» і приїднувати до будь-якої країни, де нам будуть пропонувати кращі умови життя.

Всі інші, хто підтримав процес автономії Донбасу, представляли собою важко працююче населення. Шахтарі зі своїми вічними уявленнями,

що вони є найбільш обділеним населенням України, легко погодилися прийняти умови чужого диктатора, сподіваючись що комусь вони знадобляться більше, ніж своїй Батьківщині. І хоч в їхньому рішенні є певна логіка, ніхто не поміркував, що якщо Росія прийняла АРК, то це означає, що так було вигідно Росії. Вихід до Чорного моря, власний флот і багато інших переваг. Але навіщо Російському агресору територія, населена пенсіонерами і тяжко працюючими людьми, які нічого не можуть дати, але яким багато чого потрібно?

І все ж, питання залишається одне: чому ніхто не думав про наслідки?

Нам всім слід запам'ятати, історія розвивається по спіралі. Повернути минулого не вдастся нікому, але тільки від нас залежить наше майбутнє і майбутнє наступних поколінь.

Протягом весни 2014 року озброєні сепаратисти під командуванням обраної референдумом влади, за декілька днів окупували всю територію Донецької області. І саме несподіваність нападу допомогла їм залишитися непоміченими. Я більше, ніж впевнена, що схема окупації була добре спланована, адже все відбувалося дуже швидко. Нізвідки приганялася військова техніка, у армії сепаратистів, яку склали місцеві жителі, з'являлася зброя, а на території, яка була захоплена самоназванцями, «виростали» блокпости. У моєму місті нова влада зайняла Торецьку міську раду. Як стало пізніше відомо, мер міста навіть не намагався протидіяти окупантам. Але якщо розібратися, і розкласти все «по поличках», то з озброєним «до зубів» чоловіком, який направляє дуло в твою сторону, про щось не домовишся. Але як виявилося, ніхто особливо і не намагався. Адже в самому початку, коли зароджувався конфлікт, саме Володимир Слєпцов посприяв проведенню референдуму.

Ось, що жителі Торецька розповідають про мера: «Наш мер – як хамелеон. Він змінює своє забарвлення в зв'язку із зовнішньою політичною ситуацією. У влади комуністи – він комуніст, потім «помаранчеві» – він «помаранчевий», «Партія регіонів» – він у нас «біло-блакитний». А після того, як 21 липня 2014 року українська армія звільнила місто від окупантів він, нібито, проукраїнський».

Операцію зі звільнення мого міста почали рано-вранці, близько 4-5 год. За словами представників Збройних сил: «Чекати більше немає ні сил, ні можливості, бо проголошена республіка поглинає з кожною хвилиною все більше і більше наших українських міст».

Ви можете собі уявити, що рано-вранці, коли ви ще спите і не знаєте, що приготував прийдешній день, вас будить гучна канонада пострілів і до жаху пронизуючий звук сирени, який ділить ваше життя на «до» і «після»? Ви можете собі уявити, як спросоння тисячі панікуючих громадян збирають «тривожну валізу» і біжать в бомбосховища? Але ж у багатьох із нас «тривожні валізи» стоять і сьогодні.

Безліч пострілів, до жаху налякані діти, батьки, які не знають, що робити далі, розбиті вулиці і деякі будинки, потрощенні школи і технікум (нинішній ДонДКТУ). Але найстрашніше – це смерті, смерті наших побратимів, мирних жителів міста. Це саме той випадок, коли війна поневолила людей, і брат вбиває брата.

Найбільше винні, звичайно, провокатори конфлікту. Адже хто? Хто дав їм право зруйнувати усталене життя жителів міста? Вина, звичайно ж, не знімається і з визволителів. Адже залишається незрозумілим, як можна було допустити такий розгром? Як так сталося, що «під носом пронесли слона» (ешелони військової техніки), і ніхто не помітив? Але хіба потрібно з'ясовувати, хто винен, матері, яка втратила сина, дитині, яка тепер позбавлена батьків, сім'ї, що залишилася без даху над головою? Від того, що ми знайдемо крайніх, вже нічого не повернути.

Після звільнення Торецька (колишнього Дзержинська) від терористів, окупанти вирушили в місто Горлівку, що знаходиться за 20 км від нас. Пізніше, коли вся техніка переїхала і скооперувалася на позиціях за територією Торецька, окупанти підірвали Майорський міст, тим самим обривавши доступ нашої армії в Горлівку. Так жителі міста Торецька виявилися в сірій зоні, на межі двох цивілізацій.

На даний момент територію, непідконтрольну, Україні назвали ОРДЛО (окремими районами Донецької і Луганської областей). Перестрілки тривали ще довгий час і на неконтрольованих територіях продовжуються досі, тим самим порушуючи Мінські угоди про перемир'я.

Однак, багатьом довелося покинути рідне місто, оскільки чимало людей просто залишилися без житла. Чисельність міста впала на декілька тисяч осіб. Моя сім'я – одна з тих, хто вирішив, не дивлячись ні на що, залишитися в рідному містечку. На сімейній нараді було вирішено, що поки є ціла квартира і кулі не свистять кожен день над головами, ми не покинемо свій край. До того ж, на сторожі нашого життя – відважні герої нашої країни, наші українські захисники.

Ми сподіваємося на світле майбутнє, ми сподіваємося, що конфлікт вирішиться, і ми зможемо не тільки повернути тимчасово окуповані території, але і жити, прокидаючись з посмішкою на обличчі і зігріваючим душу щастям.

Повсякденне життя мешканців Торецька теж зазнало деяких змін. По-перше, багатьом довелося шукати нову роботу, оскільки місце старої було знищено або просто закрито. По-друге, в наше життя увійшли нові заборони і правила. Так, нерідко в школах, дитячих садках, училищах, на підприємствах проводять інструктажі на випадок раптового обстрілу. Відчуття того, що ми стоїмо над прірвою, на лінії розмежування, в сірій зоні, морально тисне на людей. Почастішали випадки захворювань нервової і серцево-судинної систем. Мені широко шкода тих людей похилого

віку, які ще в минулому столітті воювали за нашу самостійність, незалежність, пройшли революції, зміни влади. Вони боролися заради нашого майбутнього, а невдячне покоління зруйнувало все. Вони хотіли нам залишити мир і прожити залишок своїх років в мирі та злагоді, а не в підвалах під глухі звуки канонад.

Тепер ми нерідко залишаємося без води, а взимку – і без опалення на кілька днів, а то й місяців.

Часто люди, що живуть у приватному секторі, знаходять у себе в городах нерозірвані снаряди, міни, розтяжки, гранати. Поруч з нами знаходяться мінні поля, і хоч щодня там працюють фахівці з розмінування, табличок з написом «Обережно, міни!» менше не стає.

Живучи на лінії розмежування, ми приймаємо у своє місто переселенців з тимчасово неконтрольованої частини Донецької і Луганської областей. Україна готова допомагати людям, які втратили будинок, виплачує матеріальну допомогу, тим у кого погіршилося здоров'я – безкоштовно надаючи кваліфіковане лікування, тим, чиї навчальні заклади зруйновані, надає місце для навчання. Ми українці, жителі «сірої зони», як ніхто, розуміємо, як важко жити під окупацією, як важко бути поневоленим, як важко багато років боротися за незалежність і потрапити в «полон» до своїх же співромадян. Ми тимчасово втратили частину території, але не втратили жалю і співчуття. Ми в будь-яку хвилину готові підставити своє міцне, дружнє плече, адже ми – українці, і ніщо не здатне вбити в нас дух единого, сильного народу.

У той же час, нам дуже нелегко знаходитися поруч з ОРДЛО, оскільки будь-який момент може стати останнім для нас. Як це сумно не звучить, але такою є правда нашого життя. Безперервні обстріли постійно відбуваються на околицях нашого міста.

Незважаючи на всі труднощі, що випали на долю українського народу, на жителів нашого міста, нова українська влада намагається попіліпшити наше життя. Після того, як голова ВЦА Донецької області Павло Жебрівський, призначив головою міської адміністрації Ярослава Руденка, який допомагає місту потроху розправити крила, у Торецька з'явився мудрий очільник. Місто починає розквітати, ніби палісадник надзвичайно красивих квітів.

Ми – не забуте Богом місто: до нас приїжджають з благодійними концертами, у нас роблять дороги, не закривають навчальні заклади, відкривають нові магазини, яких раніше не було. І хоч ми і не можемо зараз сходити в кіно на прем'єру нового фільму чи подивитися футбольний матч, вболіваючи з трибуни Донбас-арени, я вірю, що незабаром все налагодиться, і ми зможемо жити з упевненістю в завтрашньому дні.

Випробування останніх років кожен житель Донеччини, Луганщини, кожен українець зустрів з гідністю і честю. Ми – сильна нація і жоден

ворог не зможе подолати нашу силу, не зможе втоптати в землю нашу любов до Батьківщини.

Ми переживаємо складний період. Період, коли вперше за роки незалежності українець став ворогом українця. Вперше за багато років в Україні через політичні протиріччя пролилася кров.

Важливо замислитися зараз: кому потрібна війна? Що ми залишимо своїм дітям? Руйни?! Який рецепт «успішного і мирного життя» ми покажемо наступним поколінням?

Але, як би важко нам не було, ми намагаємося відбудувати зруйновані міста, ми намагаємося повернути мир і спокій в наші будинки. Агресорам пора б запам'ятати: на чужому нещасті казкове і солодке життя не збудувати, і не потрібно годувати довірливий народ обіцянками.

Від кожного з нас залежить, як зміниться наше життя в найближчому майбутньому, а історія сама розставить все по своїх місцях.

У сьогоднішньому світі засоби масової інформації мають вирішальну роль у формуванні світогляду будь-якої людини. Найчастіше ЗМІ використовують для того, щоб налаштувати свідомість людей на певну думку. Так, можна заявити, що події на фронті різними ЗМІ висвітлюються по-різному. Практично всі газети, всі телеканали не дають нам конкретної, лаконічної, а найголовніше – правдивої інформації про ситуацію на фронті. Ледь не всі телеканали беруть у свій репортаж, чомусь, тільки приватні відео з Донбасу. Чимало журналістів вирізають з ефіру розмови з народом, де люди говорять, що «свої» ж обстріляли, залишаючи ту частину розмови, в якій є звинувачення російського агресора і навпаки. До цього вдаються не тільки українські ЗМІ. Часто горе-журналісти навмисне приховують від нас частину правди, з метою маніпуляції і пропаганди.

При цьому, світові ЗМІ, як і раніше, дотримуються нейтралітету, надаючи слово обом сторонам протистояння. У них досі російські окупантіні війська називаються «повстанцями», а сама війна нерідко іменується просто «конфліктом». Ведуча світових новин заявила: «Дві сторони звинувачують одна одну в ескалації конфлікту», – в прямому ефірі з телеканалу “CNN”.

Ще однією проблемою ЗМІ є те, що навіть при тому, що на Сході України вже чотири роки поспіль йде війна, увесь цей час під виглядом новин або статей просувається замовлена пропагандистська інформація.

Але ми краще знаємо, які події і як саме відбуваються у нас, від першої особи. Жодному ЗМІ не вдається переконати нас, людей, які живуть у зоні конфлікту, у чомусь іншому. Проте, жителі України і Росії жадібно поглинають подану їм інформацію, навіть не знаючи, наскільки вона відрізняється від реальності, та не підозрюючи, наскільки ЗМІ вдалося їх обдурити. Вони навіть не можуть подумати, як легко ними маніпулюють з екранів телевізора, як їм навіяли псевдореальність, ніби залишивши

вирішальну думку, кому вірити, а кому ні, за глядачами. Недарма Платон казав: «Найкращий раб – той, хто вважає себе вільним».

Люди втомулися від новин. Останні їх просто лякають. Це пов’язано із загальним розчаруванням часто неадекватною політикою представників влади у столиці й на місцях, важкою економічною ситуацією в країні і війною на Сході, яка позбавила домівки і гідного життя тисячі людей, і для багатьох авантюристів перетворилася, на жаль, в чергове невичерпне джерело заробітку.

Ніяка ситуація в країні не зможе вбити в людях почуття патріотизму. Адже, патріотизм з наукової точки зору – трепетне ставлення до своєї Батьківщини, особливе емоційне переживання за свою країну, важливість бути потрібним своїй Вітчизні. Хоча я і не ходжу в вишиванці, не махаю «синьо-жовтим» прапором, це зовсім не означає, що я не є патріотом своєї країни.

Патріотизм – це не гучні слова, гасла і заклики. Патріотизм – це щоденна робота. Робота над собою, над своїм вдосконаленням. Патріотизм – це стан душі, він вирається нами з пелюшок, коли ми вивчаємо історію країни, слухаємо народні пісні, милюємося багатством природи довкола нас.

У моєму місті небайдужі люди, патріоти об’єдналися в групи волонтерів, що завжди готові допомогти тим, хто опинився у скруті. 6 січня 2016 року у моєму населеному пункті була створена громадська організація «Твоє нове місто». Організатори об’єднали небайдужих жителів Торецька, щоб наблизити його до ідеалу. Працюють справжні патріоти під девізом: «Побудуємо ж нове місто разом!».

Поняття «патріот» вміщує в собі багато: любов до власної сім’ї, дітей, батьків; шанування культури свого народу; відданість цінностям Вітчизни. Але це все можна описати однією фразою: бути патріотом – це бути Людиною.

З початком конфлікту на Донбасі, у всіх жителів прифронтової лінії, безумовно, змінилися не тільки пріоритети, а й мрії. Хтось планував вступити до університету, хтось хотів відкрити свою справу, хтось мріяв зіграти весілля, а хтось просто бажав провести свою старість у мірі. Але університет залишився на непідконтрольній території, гроші, відкладені на власну справу, довелося витратити на лікування сина, в будинок молдят потрапив снаряд, а старість доводиться доживати під звуки війни.

Наши мрії стали до жаху простими. Кожен з нас хоче залишитися жити в своєму будинку, не бажаючи поневірятися в пошуках житла. Кожен хоче, щоб вся сім’я залишилася в живих. Мати прагне, щоб син цілим повернувся з фронту. Для інших важливо, аби держава їх не забула. А хтось бореться за правду, бажаючи домогтися справедливості. І всі ми бажаємо завершити конфлікт, всі ми втомулися від війни, всі ми хочемо миру.

Військові дії в Україні червоною ниткою пройшли через серця українців. Ми багато втратили, але й багато чого зрозуміли та навчилися в ході останніх подій. Кожен з нас винесе для себе урок. Ми пам'ятаємо всіх, хто боровся за Україну, ми пам'ятаємо всіх, хто боровся за мир. Хто, як не ми, розповість нашим нащадкам, як це – жити в умовах війни, як це – залишатися патріотом своєї країни, і як це – жити на лінії розмежування? Ми не забудемо жодного дня, проведеного в умовах війни, жодного солдата, який нас захищав, жодного героя, який боровся, бореться і буде боротися за незалежність країни. Ніхто не буде забутим, ніщо не буде забуте.

Я вірю в Україну, я вірю в її майбутнє. В мирне майбутнє. Я вірю в порозуміння між різними народами, в те, що спільними силами ми зможемо протистояти будь-якому ворогові, разом ми сильні, разом ми не-переможні.

Війною ми знищуємо самі себе. Вирішивши конфлікт, ми врятуємо тисячі людей і здійснимо мрію мільйонів. Коли, нарешті, ми зможемо до-кричатися до ворога? Коли нас почують? Ми втомилися від війни, ми хотимо миру!

Новочасна хроніка маленького міста

Прусакова Валерія
м. Торецьк (Донецька область)

Ніколи не думала, що в Україні може початися війна. Навіть не дивлячись на події 2013-2014 рр., названі Революцією Гідності, які, на мій погляд, були занадто радикальні, не могли привести до військового конфлікту. Звичайно, розбіжності між Сходом і Заходом були завжди, але ми, все ж таки, приходили до компромісу. Як кажуть, «в суперечці народжується істина». Що говорити про цілу країну, коли, буває, і друзі сваряться. Тому я думаю, що не обійшлося без зовнішнього втручання, точніше, Російської Федерації. Якщо згадати події минулих років, то все стає очевидним. Україна відстоювала ідею двох зон вільної торгівлі – з Митним Союзом і з Європейським Союзом. Саме Росія була проти співпраці з останнім. Можливо, вона боялася появи військ НАТО так близько від своїх кордонів. Причин для цього, звичайно, не було, бо Україна мала позаблоковий статус.

Мітинг 2013 р. був спрямований на підписання асоціації з ЄС. Люди просто вийшли відстоювати свої права. Поштовхом до виходу протистояння за мирні межі стало ухвалення Верховною Радою України репресивних, на думку прихильників євроінтеграції, «диктаторських законів». Цей факт дав змогу РФ ще більше дестабілізувати ситуацію в країні. Більшість російських ЗМІ надавали інформацію про події Єврореволюції в максимальному перекрученому, негативному світлі, міняли хронологію подій, применшували кількість учасників. Поки населення Донбасу «перетравлювало» отриману інформацію, проросійські активісти захопили ряд адміністративних будівель, зняли українські прапори і повісили російські. Звичайно, жителі гнівалися, але проти зброї не підеш. Хто були ці люди, невідомо: документів вони не показували і обличчя приховували. Таким чином, 15 квітня 2014 р. мое місто Торецьк перейшло під контроль так званої ДНР.

Я сподівалася, що все вирішиться мирним шляхом, що ці страшні події обійдуть мое місто. Але я помиллялася, усі мої надії були зруйновані в один день, коли був нанесений авіаудар по міському кладовищу. Це відбулося 11 липня 2014 р. Спочатку було чути важкий незрозумілий гул, потім пролунав потужний вибух, будинок трясло так, ніби почався землетрус. В той день був також пошкоджений газопровід і лінії електро-передач. На декілька днів місто залишилося без світла і газу, в магазинах скупляли весь хліб, через що було введене правило: одна буханка в одні руки. В наступні дні було тихо. Мирне життя порушилося 21 липня 2014 р., коли в місті почалися активні бойові дії між Нацгвардією України і бо-

йовиками ДНР. Цього дня пройшла лінія розмежування моїм населеним пунктом, і Торецьк, нарешті, повернувся до складу України.

Я прокинулася дуже рано, хоча були літні канікули. Близько 6 години ранку стало чутно потужні залпи, потім почулися автоматні черги – сон відразу пропав. Було дуже страшно не тільки мені, а й моїм домашнім улюбленицям. Я відразу позбирала всі речі, документи були підготовані ще з минулого обстрілу. Ця сумка потім довго стояла нерозібраною. В будь-який момент я була готова бігти. Йти в підвальний міст не хотілося: думка бути похованою заживо лякала ще більше. Все припинилося десь в середині дня. Наслідки були жахливими. Повністю згоріла будівля мерії, в будинках і технікумі – роздовбані стіни і вибиті шибки, розбиті снарядами дороги і тротуари, погнуті металеві огорожі.

Найбільше постраждала центральна частина міста. На дорогах і досі можна побачити сліди від танків. Я думала, що тепер настане спокій, потрібно тільки трохи часу, щоб все відбудувати. Але нас так просто не хотіли залишати. 26 липня був здійснений артобстріл міста з установки «Град» бойовиками ДНР з Горлівки, в якій йдуть бої. Сильно постраждала школа № 2, повилітали шибки в сусідніх будинках, зникло світло.

Взагалі, 2014 – початок 2015 рр. були дуже напруженими. Ми відчули на собі всі труднощі війни. Були перебої з водою. В результаті бойових дій в Горлівці, була пошкоджена фільтрувальна станція, що подає воду в місто. Забезпечити режимтиші для проведення ремонтних робіт ніяк не могли. Так ми просиділи десь 2 місяці – з лютого по березень – без води і тепла. Люди з відрами і балонами мерзли в чергах, очікуючи водовозів. Води на всіх не вистачало. Благо, що в межах міста є джерело. Джерельної води можна набрати, але і там, щоб дочекатися своєї черги, потрібно простояти близько 5 годин, а потім ще додому нести цей тягар. Постійні обстріли, звуки автоматних черг, перевезення танків дуже сильно впливали на психіку.

Сил терпіти це не було, але й виїхати не могла. Не кожна людина готова перейхати і розпочати своє життя з чистого аркуша, навіть в мирний час. Та й ставлення інших українців до донеччан, в основному, негативне: «Через вас війна почалася! Наші хлопці гинуть, і взагалі, ви все це затяли, а тепер втікаєте!» і так далі. Не хотілося залишати своїх друзів і домашніх тварин, розривати давні зв'язки. Родичі, звичайно, запрошували до себе пожити, але не хотілося обтяжувати себе і рідних.

Кожного дня я переживаю, що наше місто знову почнуть обстрілювати, що цього разу може не пощастити, і снаряд упаде поруч з моїм дном. Набридло плутати грім з обстрілом. Боляче постійно чути, що десь загинула людина внаслідок попадання снаряду. Іноді страшно звернути зі стежки, раптом там розтяжка або міна.

Хоча в нашему місті не все так погано. У нас працюють школи і дитячі садки, виплачують пенсії та соціальну допомогу, наявний широкий асортимент товарів, виділяють гроші на облаштування міста, проводять розважальні заходи на різні свята. Порівняно з людьми, які проживають на окупованій території, у нас, нібито, все налагодилося. Дуже школа цих людей. Вони не можуть повернутися додому, бо половина будинків розбита, самі часто живуть у підвалах, залежать від гуманітарної допомоги. Роботи на всіх не вистачає, зарплати мізерні. Люди приїздять до нас, щоб закупитися, бо в нас дешевше. Я сподіваюся, що бойовики ДНР незабаром зрозуміють, що їм ніде не раді, і складуть свою зброю.

Останнім часом майже всі стали носити вишиванки, ніби їх раніше забороняли. Деякі вішають на себе національний прапор. Взагалі цього не розумію, адже це символ України, а не декор одягу. Для мене патріотизм – це знати історію своєї держави, розмовляти українською мовою, поважати традиції, захищати свою країну, а не виставляти все напоказ.

Звичайно, війна трохи завадила моїм планам, але я вірю, що все налагодиться. Думаю, що зараз у мене, як і в усіх українців, тільки одна мрія: щоб наступив мир, і такого жахіття більше ніколи не траплялося.

Тільки не закривай очей!

Танцюра Костянтин
м. Київ

Л., яка може побачити мільйони зірок у вуличному світлі.
I won't let it go
I'll fight till the end
And then you will know
Who will save you now?

Біль. Клапті болю, що поволі розтікаються тілом, змушуючи тебе зневіритись у існуванні всього, окрім нього. Він – всеохопний. Пробиваючись до серця, намагається стерти з пам'яті все, чого ти клявся ніколи не забувати. Десь далеко, на відстані тисячі стінчується голос, який ще ніколи не був таким рідним, і єдине, чого зараз хочеться – закрити очі, цього разу – востаннє.

Коли з глухим стуком зачинилися двері, вона вже знала. Ті ненависні два слова повільно вбивали, зависнувши у повітрі поміж чотирьох стін їхньої однокімнатки, та роблячи кожну хвилину очікування нестерпнішою. Вона намагалася змусити себе вхопитися за щось, зайняти руки, але, натомість, заходилася міряти простір кроками та хапатися за голову, наче навіжена. Десь по обіді вдалося заснути, та від сну аж ніяк не поглежало. І ось тепер, вона нарешті біжить стрімголов до нього в обійми, а він, як завжди, посміхається

– Привіт, сонце!

– Привіт, – голос трептів. Ну, що стоїш, наче чужий? Проходь, вечера холоне.

Вдавати, ніби нічого не сталося. Аби тільки він не помітив...

– Щось трапилося? Ти, наче, якась бліда..

Саме те, чого вона й боялася. Розуміла, що обійти гострий кут не вийде, але хапалася за рятівну мотузку.

– Нічого, трохи втомилася, та й по всьому.

Він знову посміхнувся.

– Дійсно?

Хвилина мовчанки тягнулася цілу вічність, а тоді вона й незчулася як спитала:

– Ти їдеш?

– Я їду.

Ці ненависні два слова. А далі – контрольний постріл:

– Не можу по-іншому.

***

Вони познайомилися взимку 2014 року, коли центр Києва раз по раз спалахував вогнем, нагадуючи поле бою. Вона без перестану бігала від Михайлівського до Майдану та Грушевського. Лікарів критично не вистачало, і, якби могла, вона б розірвалася на десять частин. А тоді, коли здалося, що все вже скінчилось, засвистіли кулі, і залишо почало шматувати серця та голови. Перед її очима промайнула пофарбована в синє каска, та черговий крик змусив різко повернутися до дійсності.

Він ледве дихав, але дивився на неї ясними зеленими очима в яких читалася подяка. Вона мимоволі торкнулася його руки та відчула як він міцно стиснув її. Не відпускав, аж допоки його не дотягли до госпіталю та віддали хірургам.

– Тільки не закривай очі, – сказала йому тоді.

Куля пройшла навиліт, тож вона була впевнена, що він житиме.

Потім вона потай почала до нього заходити. Спочатку лише на декілька хвилин, згодом – затримувалася годинами. Здавалося, це буде тривати вічність.

Змусивши тиша тривала вже декілька тижнів. Несподіваний різкий звук здригнув її та підняти слухавку, як вона робила вже майже сотні разів, сподіваючись почути його голос.

– Ну здрастуй, сонце...

– Ти живий, – тільки й змогла вимовити вона.

– А як інакше? Як ти?

– За мене не хвильюється, в нас тут спокійно, іноді аж занадто. Будь обежним, будь ласка. Інакше, мені буде важко пояснити малому, де його батько, коли він почне питати.

– Чекай, малий? Тобто?

– Так, в нас хлопчик.

– Хлопці, я стану батьком!

Наче десь здалеку почувся гомін купи голосів, що вітали його та її. І цього було достатньо, щоб заспокоїтися ще на деякий час.

– Сонце, чуєш? Я повернуся, обіцяю.

– Знаю. Кохаю тебе.

– І я тебе. Добраніч, солодких снів

Короткі гудки. Повернуся... Якби ж це було правою.

***

Кілька хвилин глухоти та намагання пробратися манівцями до своїх, наче він – сліpe кошеня. Вже другий тиждень тут, а він все ще не міг звикнути до раптових обстрілів. З того боку били не надто прицільно, бавлячись зі зброєю, мовби з водяними пістолетиками. Він знат, що найгірше буде вночі, коли почнеться точний обстріл по ДАПу, але навіть

денні «дитячі забавки» були небезпечними і кожен, хто тут знаходився, розумів що може загинути через випадкову кулю. Життя на цій безглуздій війні нічого не вартувало.

Ще один день в пеклі, і він має його витримати. Хоча б заради неї та малого.

Глухий звук запобіжника змусив його посміхнутися.

***

Задушливе вокзальне повітря змушувало її щораз сильніше закутувати обличчя у шарф, через що вона ставала схожою на сніговика. Вона не могла більше зносити ані секунди постійного страху, тому, не сказавши нікому, поїхала. Близче до нього. Спочатку потягом, а потім – автомобілем через десятки блокпостів. На неї чекало мертвє місто, яке ще нещодавно було живим.

– Білет, пажалуйста. Пяте место.

– Дякую.

Щось легенько штовхнуло її у живіт.

***

Все навколо наче застягло у німому очікуванні, яке кількараз на день переривалося канонадою. У такі моменти бетонний мрець наче оживав, спалахуючи вогнями артилерії, які замінювали їм сонце.

Та чи знала вона, що її власне сонце згасало, лежачи на холодному бетоні ДАПу?

***

Біль, що розриває на клапті, порушуючи усі відомі її кордони. Легенький дитячий схлип.

– Синочку... Тільки не закривай очей, чуєш? Ніколи.

Я бачила обличчя війни...

Філіппова Інна
м. Торецьк (Донецька область)

Про те, що таке війна, в дитинстві я дізнавалася з розповідей прарабусі, шкільних підручників і фільмів. Влітку 2014 року я побачила війну на власні очі. 21 липня я прокинулася о 4 годині ранку від страшних пострілів важкої артилерії. Були чутні свисти і розриви снарядів. Нашій сім'ї стало зрозуміло, що наше рідне, тихе і затишне місто бомблять. Ми швидко переодяглися, взяли телефон, документи, ліки і спустилися до сусідів у підвал. Вибухи, здавалося, тривали вже цілу вічність. Мені було дуже страшно. З розмов по телефону з родичами, ми дізналися, що центр міста у вогні, згорів міськвиконком, не ходить транспорт і люди сидять у бомбосховищах. Пам'ятником війни і до сьогодні залишається будівля міськвиконкому.

До вечора вибухи затихли, і ми пішли додому. Вночі нас розбудили нові вибухи, і ми знову спустилися в підвал. Від страху я вся тремтіла і не могла заснути. Заспокоїлася тільки вранці. Тоді ж ми дізналися, що місто зазнало багатьох руйнувань, є чимало загиблих і поранених.

Тепер я дізналася, що без світла і газу можна прожити велику кількість днів. Через обстріли були пошкоджені опори ліній електропередач. На їхній ремонт виїжджала бригада електромонтерів навіть під час обстрілів. Один з монтерів був убитий. Ціною свого життя ці безстрашні люди повертали нам у будинки світло. Газ повернувся в наші домівки лише у грудні 2015 року. Місто опинилося на лінії розмежування.

Так війна зі Слов'янська прийшла і до нас. Коли такі ж події відбувалися в Слов'янську, я співчувала людям, які проживають там, але не до кінця розуміла всього жаху цієї ситуації. Потім ми потихеньку почали звикати до вибухів, свистів, і перестали ховатися в підвал. У такі хвилини найбільше боялася прабабуся, оскільки вона пережила війну в дитинстві, і щоб її відволікти, я вголос читала її книги. Також сильно боявся вибухів наш пес Бім. Він гавкав, скавчав, ховався в будку, завивав. Так під вибухи пройшло все літо. Прийшов час йти у школу. На першому дзвінку була велика кількість батьків, бо вони переживали за безпеку дітей.

Почалися навчальні дні. Було пережито безліч зірваних уроків. Швидкі збори в коридорах школи, перебування в холодних класах, дистанційне навчання. Попри нескінченні обстріли, навчання школи № 7 не припинилося. Директор О. О. Головатий відстояв школу, і її не закрили. Вчителі намагалися відтворити мирне життя: проводили конкурси, відкриті уроки, свята й концерти.

Життя на лінії розмежування дуже важке. Ті, у кого були гроші, або кому було куди поїхати, звісно, поїхали. Залишилися тільки ті, кому не було куди подітися. Протягом останнього року люди поступово почали повернутися. Роботи майже немає, з п'яти шахт працює лише одна, «Центральна». Люди живуть завдяки пенсії і допомозі благодійних організацій: «Червоного Хреста», «Фонду Рината Ахметова». Волонтерські організації допомагають з легким ремонтом пошкодженого житла, на відновлення повністю зруйнованих будинків коштів немає. У селищі Північне постраждало 164 будинки, 12 будинків зруйновані частково, 2 – повністю. Постраждалі від обстрілів школи, дитсадки, лікувальні установи відновлені повністю, всі вони функціонують. Школи і коледж, які потрапили під обстріл, були відремонтовані за короткий термін, і заняття там розпочали вчасно. Місцеві жителі відчувають себе покинутими і хочуть, щоб скоріше закінчилася війна.

З 2014 року на території міста загинули 26 мирних жителів, поранених було 45. З них в 2015 році було вбито 16, 29 поранених. У селищі Північне, в даний момент, проживає близько 8,5 тис. осіб. З 2014 року в селищі поранено 5 чоловік.

Стрільба чутна і зараз, але я вже не боюся. І це найстрашніше, коли звикаєш до вибухів снарядів. Я повністю переосмислила своє життя. Для мене найкращим подарунком буде не черговий телефон, планшет або ноутбук, а мир і тиша.

Зв'язок нашого міста з зовнішнім світом здійснюється через Константинівку. Між Торецьком і Костянтинівкою знаходиться ділянка дороги, яку називають «Дорогою життя». Це єдиний шлях, по якому в місто доставляються ліки, продукти, ходять пасажирські автобуси. Незмінною залишилася проблема із залізничним транспортом. Станцію Магдалинівка закрили у квітні 2014 року. Пойздки до родичів тепер вимагають подорожі за сотні кілометрів і багатогодинного очікування на пропускних пунктах через лінію розмежування.

Я дуже люблю Горлівку, подобається мені і Донецьк. Я мріяла, що коли закінчу школу, буду вчитися в одному з цих міст. Тепер для мене це неможливо. Багато моїх мрій з дитинства не здійсняться. Я змінилася і вже не буду такою, як раніше. Мені завчасно довелося подорослішати і здобути освіту, поки є можливість.

Великою проблемою була відсутність питної води. Завдяки діям ремонтників, усунули пошкодження водопроводу. Велике спасибі людям, які працюють на насосній станції водоканалу «Сіверський Донець-Донбас». Попри складну ситуацію з обстрілами і нелегку дорогу до місця роботи, вони не припиняють подачу води не тільки в наше місто, а й сусідні населені пункти.

З промислових об'єктів найбільших руйнувань зазнала шахта «Південна», яка до цього дня перебуває в зоні регулярних обстрілів. Шахта

створює небезпеку екологічної катастрофи у вигляді затоплення всього міста. Також катастрофою загрожує прорив дамби на фенольному заводі: 33 тонни рідких відходів можуть вилитися на селище Новгородське і потрапити в річку Сіверський Донець, яка є джерелом питної води. Шахта «Імені Артема» затоплена, відбувається виділення метану, загазування території довкола. Все це може викликати задуху у людей і займання газів, а як наслідок – вибух.

У дітей нашого покоління відібрали дитинство і безтурботність. Кохен день для нас – як лотерея, а чи не стане ще гірше? Іноді здається, що все це – страшний сон.

У нашему місті на будь-яке свято всі бажають один одному «ясного неба над головою». Це не порожні слова, а надія людей, що скоро цей жах закінчиться. Я нікому не побажаю відчути війну на собі. Я хочу, щоб скопіше до нашого міста прийшов мир. Я вірю, що наші майбутні покоління не пізнають того, що пережила я.

Сповідь про війну

Шукалов Андрій
м. Щастя (Луганська область)

Мене звати Андрій Шукалов. Мені шістнадцять років. Я живу в прекрасному місті з незвичайною, на перший погляд, назвою – Щастя. Як і в більшості, у мою голову не приходило ніяких думок про війну або на кшталт цього. Я твердо знов: усі конфлікти світ вирішив ще давно, а моя молода країна впевнено буде крокувати в краще майбутнє. Але доля розпорядилася інакше. Я вимушений проводити мої країні роки дитинства, так би мовити, на межі цивілізацій, бо я живу на лінії зіткнення.

Для мене все це почалося навесні 2014 року, коли звичною дорогою до бабусі почали з'являтися блокпости. Я точно не знаю, коли на вулиці нашого міста вийшли озброєні люди. Тоді, чотири роки тому, я не розумів, до чого все це призведе, і що нашому місту доведеться пережити. Початок бойових дій я благополучно перечекав у бабусі, спокійно відпочиваючи від щойно закінченого навчального року. І тільки приїхавши додому, побачивши на власні очі людей зі зброєю на вулицях, військову техніку, зрозумів, що колишнього звичайного світу більше не існує. 14 червня наша армія повернула Щастя під контроль України. Однак, бої на околицях міста тривали ще довго. Після закінчення активної фази бойових дій, наше місто опинилося на межі зіткнення.

Це були складні роки для мене і сім'ї. Багато родичів живуть на тому боці Дінця і, на жаль, наші погляди на цю ситуацію різняться. Це посіяло розбрат між нами та деякими знайомими, послабило ще донедавна міцні зв'язки. З деким стало все складніше і складніше підтримувати зв'язок, бо зникло розуміння, а замість нього прийшли байдужість, відстороненість і навіть ворожість. Але, як би парадоксально це не звучало, у цій ситуації є і деякі плюси, бо я і мої батьки зрозуміли, хто є справжніми для нас друзями, хто віддасть останню сорочку, аби допомогти, а хто ще й камінь у тебе кине, коли ти не очікуєш цього.

Багато мешканців вирішили втекти від щоденної небезпеки в інші міста України і навіть за кордон. Чому моя сім'я цього не робить? Так вийшло, що ми – не місцеві, і мій батько сподівався, що робота на ТЕС допоможе забезпечити родину, що ми житимемо у квітучому молодому місті, яке на той час було районом обласного центру. П'ятнадцять років поспіль батьки заробляли, щоб придбати житло і облаштувати його. Зараз станція – єдине, що не дозволяє нашему місту померти. Всі наші родичі та близькі знайомі залишилися по той бік лінії розмежування. До нас достатньо складно дістатися, бо періодично чути звуки канонади, і водії просто відмовляються їхати. Та, незважаючи ні на що, переїжджати

на нове місце і починати все з «чистого аркуша» ми не плануємо. Якщо всі виїдуть, хто ж тоді залишиться?

Як ви зрозуміли, я школяр. Мое щоденне життя нічим особливим не відрізняється від життя моого ровесника з іншої області. У мене такі ж проблеми і перемоги, але будь-якої миті я можу почути, як стріляє кулемет або вибухає міна. Раніше було моторошніше ходити в школу: почувши свист міни, доводилося одразу падти на землю, та і я не був таким пристосованим, і здавалося, що вороги били сильніше. А зараз із легкістю можу визначити, яким калібром стріляють по нас, звідки і куди летить снаряд, на рівні інстинкту визначаються місця, де можна скласти 3НО та вступити до ВНЗ.

Перебування поруч із лінією розмежування дає тобі можливість бачити все на власні очі. Тобто, для себе ти можеш робити найбільш правильні висновки. Звичайно, я вірю, що скоро все налагодиться, а наша країна поверне те, що їй належить по праву. А ось щодо тих, хто мешкає по іншій бік Дінця, то не все так просто. Треба розуміти, що чимало з них не мають перед очима цілісної картини. Ім регулярно говорять, що вони не мають іншого вибору, що в разі зміни ситуації їх чекає тільки розpac і переслідування. Це дуже серйозна проблема, тому що більшість вірять у те, що їм говорять, бо не мають інших джерел інформації. Але є й ті, котрі підтримують ці химерні ідеї. Ось таким людям я зичу швидкого прозріння і розуміння.

Наши ЗМІ теж не ідеальні, бо деякі події висвітлюються однобоко. Я вважаю, це неправильно. Усі повинні знати правду, навіть якщо вона не така, якою б нам хотілося її бачити.

З приходом війни мої мрії змінилися. Тепер, замість матеріальних речей, я хочу кінця цьому безладу, хочу знову долати дорогу до рідних не в 400 кілометрів, а в 100, як раніше, хочу чути за вікном спів птахів, а не вибухи; прокидатися тому, що у вікно заглядає ласкаве сонечко, а не від того, що від вибухів двигти усе навколо і у квартирі світло через спалахи від залпів. Я впевнений, кожна людина, котра побувала тут, прагне заінчати це безглуздя. Я вважаю, що мені дуже пощастило: з моєю сім'єю все добре, міне півроку, і я поїду вчитися в інше місто. А багато хто житло втратив, здоров'я, родину....

Писати це було важко. Відчуття таке, наче побував на сповіді. Я сподіваюся, що мої думки дадуть відповіді на запитання тих, хто знає про події на Сході тільки зі ЗМІ, можливо, переконають вас у чомуусь, допоможуть крає зрозуміти, як це – жити на передовій, втратити чи покинути все, зрештою, жити на межі цивілізацій.

Начало новой жизни

**Шульженко Софія
м. Костянтинівка (Донецька область)**

Говорят, когда погибают миллионы – это статистика, когда умирает один человек – трагедия. Как-то попались на глаза цифры: за всё время существования человечества, на Земле произошло около 15 000 войн, в которых погибло более 3 миллиардов человек. Только Вторая мировая война забрала жизни 60 миллионов человек. И как это ни прискорбно, мир на планете существовал всего 292 года, что составляет от всей продолжительности истории человечества лишь пять процентов.

Война... Для поколений, родившихся в послевоенные годы, это слово – будто пожелтевший, «состарившийся» листок бумаги, с расплывчатой фотографией и истрепавшимися от времени словами...

Какой же урок извлекли современные поколения из самой кровавой войны в истории человечества? Неужели так коротка память или так жестоко сердце у тех, кто нарушил мирную жизнь моей родной земли? Что же произошло с нами, внуками и правнуками Победы, что мы оказались в огне войны и ненависти?

Увы, своим будущим детям я не смогу сказать, что выросла в послевоенное время, что никогда не видела войны, не слышала разрывов снарядов и свиста пули. Я не могу объяснить себе, почему «человека человека» посыпает на верную гибель, почему один имеет право отнять жизнь у другого?.. Теперь для нас, школьников Донецкой области, День Победы стал особым днём. Это не только настоящий праздник мира, счастья, добра, света, но и день, пропитанный щемящим чувством вины перед теми, кто завоевал для нас такую долгожданную и такую трудную победу. Это день, который протянул нить памяти в XXI столетие, живую нить событий. Наша земля покрылась свежими могилами, могилами воинов и стариков, женщин и детей – жертв новой волны человеческой ненависти и несправедливости.

2014 год стал для меня особенным... Это было начало. Начало чего? Начало ужаса, страха, непонимания, небытия... Все люди были охвачены отчаянием и растерянностью, все боялись быть убитыми и ранеными. В неведении и непонимании относительно того, что вообще происходит вокруг, многие бросали свои дома и уезжали, куда глаза глядят. Никогда не забуду стаи брошенных породистых собак, отощавших и обозлённых от голода. Не забуду пустые глазницы многоквартирных домов, пробитые снарядами, глубокие воронки от мин на ещё недавно выметенных асфальтированных дорожках улиц и скверов, испуганные глаза детей и слёзы стариков...

Мои родители вывезли меня из небольшого промышленного города Авдеевки, который находится в нескольких километрах от Донецка. Из окон наших многоэтажек виден Киевский район и аэропорт Донецка. И нам не надо было смотреть репортажи и съёмки «правдивых» журналистов с мест событий. Мы всё видели сами.

Родители стремились уберечь меня от опасностей, которые подстерегали дома на каждом шагу. Я помню день накануне отъезда. Был тихий осенний вечер. Солнце уже заходило за горизонт, когда внезапно тишину взорвали оглушительные взрывы, пулемётные очереди, шум, крики, плач... Содрогнулись стены нашего дома. Мы все побежали в подвал. Там было очень холодно, сыро и темно. Все дрожали, но больше от страха и ужаса. В этом подземелье набилось много людей с маленькими детьми, которые громко плакали. Вдруг раздался невероятный грохот, все в смятении упали на пол, закрыв головы руками... Как потом оказалось, это было прямое попадание в одну из квартир нашего дома. В ней жила бабушка лет 80-ти, которая не могла самостоятельно выходить из дома, а уж тем более быстро спуститься в подвал. Она погибла...

Такие обстрелы повторялись почти каждый день. Зимой авдеевцы жили без света, воды и отопления. На весь город работал один-единственный магазин, а хлеб привозили три раза в неделю. Люди занимали за ним очередь в 3 часа ночи.

Моя бабушка 90 лет, зовут её Шульженко Екатерина Михайловна. Во время войны она, будучи ещё сама ребёнком, нянчила чужих деток, родители которых сражались за победу в тылу и на фронте. Уже тогда она, наравне со взрослыми, готовила еду, оказывала первую медицинскую помощь. И сейчас ей горько и больно видеть ужасы нашей действительности, трудно понять, как может брат убивать брата и радоваться своей «победе», получая награду за своё преступление...

Сейчас я живу и учусь в городе Константиновке, а мои родители остались в Авдеевке. Они работают на коксохимическом заводе, одном из крупнейших предприятий в Европе. Несмотря на тяжелейшие условия труда в военное время, завод продолжает работать. В первую очередь – благодаря его самоотверженным и преданным труженикам. Мои земляки приспособились к этой жизни, жизни в экстремальных условиях. Научились жить просто, научились ценить каждую минуту, каждый вздох, радоваться мелочам и не обращать внимания на житейские трудности.

В XXI веке не каждый человек понимает глубину слова «война». Тот, кто не пережил войну, никогда не прочувствует её по рассказам других, никогда не переживёт то, что испытали другие. Любая война несёт большие потери, от которых страдают невинные, мирные люди. Во время военных конфликтов наиболее беззащитными являются дети. На их глазах происходят ужасные, чудовищные события: смерть близких и

родных, потеря домашнего очага. Это не проходит бесследно: кто-то становится агрессивным, кто-то – замыкается в себе, кто-то – охвачен страхом и душевной болью. «Война» – страшное слово.

Сегодня, как никогда, мы понимаем, что главное на земле – мир. Недаром испокон веков входящий в чужой дом говорил: «Мир вашему дому!», на что получал ответ: «С миром принимаем!».

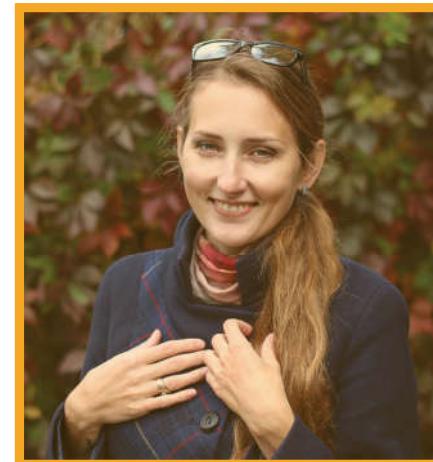
Мир – главное условие жизни. Война – преступление против неё. Так было всегда, так будет всегда. «Я знаю, что война – сплошное зверство, и что на войне люди, ни в чем не повинные друг перед другом, истребляют друг друга, будучи насильно поставлены в состояние самообороны», – писал Максим Горький. Нам есть к чему прислушаться. Нам есть о чём задуматься. Нам есть что прокричать всему миру: «Дорогие люди! Берегите жизнь! Мир вашему Дому!».

Що спричинило долучення до волонтерства?

Чи існує «межа», яка показала б, що волонтерство себе вичерпало?

Як впливає волонтерство на зрілість суспільства?

Кому допомагають такі організації?

Розділ 6.
Коли війна – це більше, аніж просте слово. Історія мого волонтерства